...ХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! 46-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

№ 206 (11804)
1968 оной сентябриин 1, воскресени
сэн 2 мүнгэн

...СС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

ҺУРГУУЛИНУУДАЙ ҮМЭНЭХИ ШЭНЭ ЗОРИЛГОНУУД

Хэнэйшье мэдэһээр, манай ...рон дотор бүгэдэ' ниитын дунда һуралсалда орохо гэһэн зорилго табигданхай. Энээн тухайда багшанарай бүхэсоюзна ...ьезд дээрэшье онсо хэлэгдэһэн байха. Бүгэдэндэ хабаатай энэ шухала хэрэг бэелүүлхын тула нэн түрүүн эмхидхэлэй хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха ...ёнобди. Гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдһөө гадна, партийна ...зон совет эмхинүүд, мүн ...лахынуудай хүтэлбэрилэгшэд эдэбхи үүсхэлтэйгээр оролсохо ...отой бшуу.

Дунда һуралсал үргэдхэхэ ...уудалаар һүүлэй жэлнүүдтэ манай республика дотор горитой ...он юумэн хэгдээ. Дунда һургуулинууд шэнээр баригдаһан. ...хамад классай һурагшад нилээд олошорһон байна.

Жэшээнь, 1967 ондо наймаи класс дүүргэһэн 13853 һурагшадай 9309 хүниинь 9-хи классда һурахаа ороһон. Гадна 1200 хүн тусхай дунда, 613 хүн хүдэлмэришэн-залуушуулай үдэшын һургуулинуудта, 300 хүн ГПТУ-да һурахаа ороһон байна. Тиигээд ерэхэлээрээ 1967-68 оной һуралсалай жэлдэ найман класс дүүргэгшэдэй манай 83 процентнь һуралсалаа саашадань үргэлжэлүүлхэ болоно бшуу. Энэ талаар ...рүүнын, Хориин, Хэжэнгын, ...хэнэй болон Сэлэнгын аймагуудые онсо тэмдэглэмээр.

Амжалта, бултанай мэдэһээр, өөрөө туйлагдадаггүй бшуу. Эдэбхи үүсхэлһээ гадна ...лдолго, дүй дүршэл, дадал ...дабари хэрэгтэй ха юм. Гэбэшье зарим аймагуудта бирагүй байдал үзэгдэнэ. Жэшээнь, 1967 ондо наймадахние дүүргэһэн арба мянган һурагшад 9-хи класста абтаха байһан аад, тэдэнэйнь 9309 хүн ороһон юм. Ахамад классайхид олоороо һургуулияа хаяна. Онсо шалтагаан гэхэдэ, наймадахние дүүргэһэн үхибүүд дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлэгдэнэгүй, бодол мэдэрэлынь үшөөл ахирхан байдаг. Хэрбээ багшанар, түрэлхидэй хоорондоо эбтэй эетэйгээр, эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлдэг байгаа һаань, имэрхүү байдал тохёолдохогүй һэн.

Наймадахние дүүргэһэн үхибүүд саашадаа дунда, тусхай дунда болон хүдэлмэришэн-залуушуулай үдэшын һургуулинуудта, мүн ГПТУ-да һураха дүүрэн аргатай бшуу. Мүн дунда һургуули дүүргэгшэдэй нилээд олониинь дээдэ һургуулидашье ульгамханаар ородог бшуу. Хайшан гэжэ һуралсалаа үргэлжэлүүлхэб, ямар мэргэжэлтэй болохо тухайнь түрэлхид, багшанар үхибүүдтэ ойлгуулха ёһотой.

1968—69-хи һуралсалай жэлдэ 9-хи класста манай республика дотор бүхы дээрээ 10800 һурагшад һураха байна. Энэнь хадаа 8-хние дүүргэһэн һурагшадай 72 процентнь болоно. Бэшэниинь дунда тусхай, хүдэлмэришэн-залуушуулай үдэшын һургуулинуудта, мүн ГПТУ-да һурахаар хараалагдана. Энэ шухала хэрэгтэ нэн түрүүн город болон аймагуудай гэгээрэлэй таһагууд, һургуулиин хүтэлбэрилэгшэд ба олониитэ анхаралаа хандуулха болоно. Мүн нютагай Соведүүд аша туһатай хүдэлмэри хэлсэхэ зэргэтэй.

Һүүлэй жэлнүүдтэ дунда һургуулинууд нилээд олошороо. Ахамад классайхидые тордиһогүйгөөр һургаха гүйсэд аргатай бологдоо юм аабза. Гэбэшье зарим ушарта ямаршье бодомжогүйгөөр һургуулинууд нээгдэһэн байна. Материальна баазагүй, бэлэдхэлгүй багшанартай, үсөөхэн һурагшанартай һургуулиин байдал бултанда мэдээжэ аабдаа. Тон тиимэрхүү ушар Эхэ-Нугын (Хяагта), Үбэр-Зөөхэйн (Сэлэнгэ), Шэнэ-Бэрээнэй (Загаран) дунда һургуулинуудта дайралдаа һэн. Жэшээнь, Эхэ-Нугын дунда һургуулиин ахамад классуудта оройдоо 12—14 һурагшад һурана, тоо болго ба физикэ зааха дээдэ һургуулитай багшанар байхагүй. Гадна интернадынь түгэс түхеэрэгдээгүй, материально-техническэ баазань бирагүй.

Дунда һургуулинуудай олошорхотой хамта 1965-67 онуудай туршада найман жэлэй 40 һургуули нээгдэһэн байна.

Һуралсалай ажал һайжаруулхын тула һургуули бүхэн материальна баазатай байха ёһотой бшуу. Энэ хэрэгтэ республика дотор жэл бүри мүнгэн ехээр һомологдоно. Гэбэшье зарим һургуулинууд һуралсалай хэрэгсэлнүүдээр гүйсэд хангагданагүй, тиимэһээ олонхи багшанар хэшээлнүүдээ мүнөө сагай эрилтын ёһоор үнгэргэхэ аргагүй тулгардана. Физикэ, хими болон биологиин тусхай кабинедгүй һургуулинууд үшөө олон. Табяад шахуу һургуулинуудта хэшээлнүүд кабинетнэ түхэлөөр үнгэргэгдэнэ. Ужам һаруул кабинедүүд Улаан-Үдын №№ — 1, 3, 35, 36, 42 болон 29, мүн Загарайн, Кабанскын дунда һургуулинуудта түхеэрэгдэһэн, түхеэрэгдэнэшье.

Кабинетнэ аргаар һургахада аргагүй һайн, үхибүүд дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлэгдэнэ, ухаан мэдэрэлыньшье гүнзэгы байдаг. «Һургуули бүхэнэй һуралсалай эрхим кабинедтэй болохын тула» гэһэн республиканска конкурс энэ жэлдэ соносхогдоо бэлэй. Дүнгүүдынь сентябрь һарада гаргагдахаар хараалагдана.

Багшанар, түрэлхид үхибүүдээ эрхим һайнаар һургахые, нэгэ класста хоёрдохи жэлдэнь үлээхэгүй гэжэ оролдоно. Гэбэшье республика дотор нэгэдэхи класста 2-хи жэлээ 13—14 мянган үхибүүд һурана. Илангаяа ахамад классуудта иимэ ушар олон. Хэнэйшье мэдэхээр, үхибүүд хоёрдохи жэлээ нэгэ класста һурахадаа өөрынгөө бэлиг шадабарида найдахаа болишодог ха юм.

Юундэ тиимэ байдал тохёолдоноб?

Арадай гэгээрэлэй хүтэлбэрилхы тушаалтад иимэ байдалые мэдэжэ байгаад, ёһотоор анхарнагүй, шиидхэхы хэмжээ абангүй үнгэрдэг байгаа. Гадна һургуулиин директорнүүд залуу багшанарта саг үргэлжэ аша туһатай зүбшэл үгэжэ байха ёһотой аад, олонхи ушарта хэрэгсээнгүй үнгэрдэг. Жэшээлхэдэ, Б. С. Тогтохоев (Бургалтайн дунда һургуули), Хандархаев (Хамниин дунда һургуули), Д. Н. Пунцуков (Галбайн 8 жэлэй һургуули), Р. Б. Тубчинов (Юрөөгэй дунда һургуули) болон бусадшье зарим һургуулиин директорнүүд һуралсалай жэлэй туршада хэшээлнүүдтэ үсөө ороһон, багшанарай ажалые мүртэйгөөр шалгаагүй, аша туһатай зүбшэл үгөөгүй. Ажал хүдэлмэридөө иигэжэ хандахада, һуралсалай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри хэзээдэшье һайжархагүйнь мэдээжэ.

Һургуулиин директор хадаа багшанарай ажалаар һонирхожо, шалгажа, саг үргэлжэ туһалжа байхаһаа гадна, һурагша бүхэнөө һайса таниха, эсэгэ мэтээр анхарха ёһотой. Үшөө нэгэ ехэ дутагдал гэхэдэ, ахамад классуудай багшанар, һургулиин директорнүүд ехэнхи ушарта эхин классуудые хэрэгсээдэггүй. Ямар үхибүүдэй һурадагыеньшье мэдэдэггүй.

Дээрэ дурсагдаһан дутагдалнуудые усадхахын тула һургуули бүхэндэ факультативна курсануудые эмхидхэхэ шухала. Факультативна түхэлэй хэшээлнүүдые ажал хэрэгээ һайса мэдэхэ, дүй дүршэлтэй багшанар лэ урагшатайгаар үнгэргэжэ шадаха.

Энэ шэнэ аргые багшанар, түрэлхид болон һурагшадшье һайшаана. Һайнаар эмхидхэгдэһэн, бэлэдхэл ехэтэй багшанарай хүтэлбэрилдэг курсануудта үхибүүд олоор һуралсажа, элдэбын асуудалаар һонирхожо байдаг. Энээниие саашадаа үргэнөөр нэбтэрүүлхэ шухала.

Һуралсалай шэнэ программада орохо талаар зарим тэды юумэн хэгдэжэ эхилээ. Жэшээнь, һуралсалай 1968—69 онуудта географи (5 ба 9 классуудта), литература (10 класста), биологи (5 ба 8 классуудта), физикэ (6 класста), хими (7 ба 10 классуудта), астрономи (10 класста) гэһэн предмедүүд шэнэ программын ёһоор заагдаха болоно. Гурбан жэлэй туршада шэнэ программада орожо дүүргэхэ хэрэгтэй. Эхин классууд (1-хи класснаа эхилээд) һуралсалай 1967-70 онуудта шэнэ программада оржо захалаад, 1971-72 онуудта дүүргэхээр хараалагдана. Тиихэдэ буряад эхин классууд ород һургуулинуудтай адляар ороходо юм. Буряад һургуулинууд хадаа түрэлхи хэлэн дээрэ заагдаха предмедүүдээрээ тусхай номуудтай болохотойгоо хамта шэнэ программада ороходо байна.

Үнгэрһэн һуралсалай дүнгүүдые хараад үзэхэдэ, жэшээнь, Бага-Хүрбын (Хори), Октябрьска 8 жэлэй һургуулинууд (Мухар-Шэбэр), Тээгдын (Хори), Хуушан-Татауровай, Улаан-Үдын № 3 дунда һургуулинууд, мүн Улаан-Үдын № 6 эхин ба № 1 интернат һургуули һайн амжалта туйлаа. Ниитэлэн хэлэхэдэ, республикын 50 гаран һургуули, хоёр мянгэ шахуу багшанар һуралсалайнгаа жэлые эрхимээр түгэсхэжэ, нэгэ класста хоёрдохи жэлээ үлэхэ ябадалые усадхаһан байна.

Һуралсалай шэнэ жэлдэ багшанарай, арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй урда бүри ехэ, тон харюусалгатай зорилго табигдана. Зорилгоёо зүбөөр ойлгожо, эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлөө һаа, һургуулиин һуралсалай болон хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эрид һайжархань лабтай.

С. ДМИТРИЕВ.
Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министр.

ҺҮҮЛЭЙ ҺОНИН

ЖУРНАЛИСТНУУД ЮУ ХЭХЭЭР ХАРААЛНАБ

ЛЕНИНГРАД. (ТАСС). В. И. Ленинэй түрэһөөр зуун жэлэй ойдо бэлдэхэ зорилгонуудые өөрынгөө правлениин үргэн пленум дээрэ Нева дээрэхи городой журналистнууд зүбшэн хэлсээ, хамтаараа зохёохо замуудые хараалаа.

Ленинградай журналистнууд өөһэдынгөө түрүүшын зохёолнуудые үгэжэ эхилээ. «Поезд № 4001» гэжэ ном һаяхан хэблэн гаргагдаа. Ленин түрүүтэй Советскэ правительствын Петроградһаа шэнэ ниислэл — Москва зөөжэ ороһон 1918 оной мартда болоһон ушарнууд тухай энэ ном соо олон хүнүүдэй рассказууд толилогдонхой. Журналистнууд правительствын тусхай поездын гараһан газарнуудаар ябаад, тэдэнэй мүнөө ямар һайхан байдалтай болоһон тухай хөөрэһэн байна.

Финляндида Ленинэй байһан газарнуудаар һаяхан ябаһан тухайгаа хэдэ хэдэн материалнуудые Ленинградай нүгөөдэ бүлэг журналистнууд һаяхан толилоо.

«Ленин Смольныдо» гэһэн хроникально-документальна повесть «Ленинградска правдын» хуудаһанууд дээрэ толилогдодог болоо. Энээн соо революциин штабта Ильичэй үнгэргэһэн 124 үдэр тухай, Октябриин революцида хабаадаһан хүнүүдэй хуби заяан тухай хэлэгдэнэ. Революционно тэмсэлэй дэлгэрһэн, Улаан гвардиин отрядуудай бии болоһон, Питерэй пролетарнарай коммунис ушар ёһо мэдэлгын бэелһэн Ленинградай завод, фабрикануудай «намтарнууд» соо Ленинскэ темэ мүн лэ харуулагданхай.

НЕФТЬШЭДЭЙ ҺАЙНДЭР

Нефтиин ба газай промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна үдэртэ зорюулагдаһан баярай суглаан Москвагай консерваториин ехэ зал соо августын гушанда болоо.

Газай промышленностиин министр А. К. Кортунов элидхэл хээ. Советскэ Союз гансахан лэ США-гай удаа орожо, нефть ба газ абалгаар дэлхэй дээрэхи түрүү һууринуудай нэгые эзэлнэ гээд тэрэ онсолон тэмдэглээ. Мүнөө жэлдэ манай орондо 300 миллион үлүүтэй тонно «хара алтан», 170 миллиард үлүүтэй кубическа метр «хүхэ түлишэ» абтаха.

СССР-эй газар газаар баян. Тэрэнэй нөөсэ 60 триллион кубометр байхаар багсаагдана. Дэлхэй дээрэхи нэгэшье орон иимэ ехэ баян нөөсэгүй юм.

Баярай суглаанда хабаадагшад КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэгые баталан абаа.

(ТАСС).

УРГАСАЯА ТҮРГӨӨР, ҺАЙНААР ХУРЯАЯ!

АЖАЛЫНЬ УРАГШАТАЙ

Ороохо таряагаа түргэнөөр, ...шанартайгаар хуряаха, гү... шэнэ ургасынгаа дээжэ ...һөө гадуур худалдаха гэһэн ...хидай үүсхэл Улаан-Үдын ...ий Калининай нэрэмжэтэ ...хозой таряашад, механизаторнууд халуунаар дэмжэгдээ. Мү... энэ колхоз таряагаа хурдааар хуряажа байна.

Һүүлэй мэдээгээр тус ажахыда ...6 гектарай таряан хуряагдажа, ...эр дээрэ 3168 центнер ороохон ...лагдаба. Шэнэ ургасын 2215 центнер таряан гүрэнэй бэлэдхэлэй пунктда оруулагдаба.

Ургаса хуряалга дээрэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ комбайнер Федор Казазаев эрхимлэжэ ябана **(1-дэхи зураг)**. Тэрэ хэдэхэн үдэртэ 60 гектар таряа хуряажа, 1111 центнер ороохо сохёо гэхэ гү, али гектар бүриһөө 18 центнер шэниисэ хуряажа абаа.

Комбайнуудһаа асарагдаһан таряан томо шэгнүүр дээрэ шэгнэгдээд, тоог дээрэ буулгагдана. Тэндэ адхагдаһан ороохон тэрэ дороо элдэб машинануудаар сэбэрлэгдэжэ, гүрэндэ тушаагдана, урэһэндэ хаагдана **(2-дохи зураг)**.

Таряа зөөхэ хүдэлмэридэ автомашинын жолоошод эсэшэ сусашагүй хүдэлнэ. Тэдэнэрэй дундаһаа жолоошон Георгий Бурлаковые магтахаар.

Байгша ондо артелиин гэшүүд 34 мянга гаран центнер таряа хуряажа, гүрэндэ 7500 центнер худалдаха гэхэ гү, али түсэбһөө гадуур 1500 центнер таряа тушааха уялга абанхай.

К. ГАБАЕВАЙ фото.

ТҮСЭБӨӨ ҮЛҮҮЛБЭ

Хэжэнгын аймагай Октябриин 50 жэлэй нэрэмжэтэ совхозой за... коммунист Аюша Цыбжитоевай хүтэлбэрилдэг комсомол-залуушуулай бригадынхид үбһэ хуряалгала эмхитэй һайнаар үнгэрөө. Тиигэжэ эдэнэр декада бүхэндэ эрхимлэжэ, совхозой дирекци болон партийна организациин зүгһөө мүнгэн шанда хүртэһэн. Тэдэнэр түсэбэй ёһоор 300 центнер үбһэ хуряаха аад, 3272 центнер үбһэ һайн шанартайгаар хуряажа, түсэбөө 109 процент дүүргэһэн байна. Тус бригадынхид үшөө 300 центнер хуряахаар хараална. Энэ амжалтаяа бригадынхид Ленинскэ комсомолой 50 жэлэй ойн һайндэртэ зорюулна.

С. МАНГАДАЕВ.

ШЭНЭ ГАЗАР ДЭЭРЭ

...шүүрэй уһалууриин системын управлени Дзержинскиин нэрэмжэтэ колхозой ямаршье ургамалгүй шугы бургааһатай, болдогтой газар элдүүрилжэ, эдлүүрэхын болгохо хүдэлмэри хэһэж байна. Тэндэ хүсэтэ техникэ — Т-100 маркын тракторта шагтагдаһан, модо орбонтойнь сэбэрлэхэ гурбан машина, болдог жэгдэлхэ шүүг, дисктэй хүндэ борной хүдэлгэгдэһэн байха юм. Тэдэ зэбсэгые залуу механизаторнууд Михаил Савельев, Михаил Радионов, Демит Павлов гэгшэд жолоодон хүдэлгөө.

Эдлэгдэдэггүй байһан 120 гектар газар шугы бургааһанһаа сэбэрлэгдээ, болдогынь жэгдэлэгдээ. Тиигэжэ тэрэ газар хахалагдажа, дискээр хэдэ дахин зөөлэрүүлэгдэжэ ашаглагдаба.

Мүнөө жэлдэ энэ шэнэ газар дээрэ тэжээлэй ургамал түрүүшынхеэ таригдаһан байгаа. Тэрэнэй ашаар совхоз нэмэлтэ тэжээлэй ургамал хуряаба. Тарималай гектар бүриһөө 18—20 центнер ургаса абтаа. Мүн зарим тарималынь үрэһэ абахын тулада сабшагдангүй үлөөгдөө.

К. БОБРОВ.

ЭМХИГҮЙ ЯБАДАЛАЙ ХОЙШОЛОН

Ургаса хуряалгын халуун хаһа. Таряан зэргэ эдеэшэжэ, поли бүхэн сайбалзан харагдана. Үргэн абасатай жатка урдаа хабсаргаһан комбайнуудай ябаад гарахада, хойноһоонь ута сагаан лентэ һунан үлэнэ. Хэдэн үдэр хэбтэжэ хатаһан тиимэ баалнуудые подборщигтой комбайнууд үрэбхинэ. Ороохо тээһэн автомашинанууд хойшо урагшаа габилуулна.

Юрын лэ иимэ нэгэ үдэр Хиимын совхозой 2-дохи тракторно-таряан ажалай бригадын полевой стан, тоог ошохоёо гарагдаба. Гол харгыһаа хажуу тээшэ гаража, бригадын байра тээшэ ябажа захалхалаар лэ харгы руу алтан шара шэниисэ хэдэн модо газарта айхабтар ехээр гоожуулжархиһан байба. Тэрээн дээгүүр гүйлгэхэньшье харамтай.

— Энэ шэниисын харгы дахаад лэ ябаһан хүн совхозой тоог алдангүй олохол байна,— гэжэ жолоошон дуугарба.

Алдахагүй даа. Тэрэл харгыгаараа ябаһаар совхозой Тоёоной полевой стан, тоог хүрэгдэбэ.

Хэн иимэ шэниисын харгы хэбэб гэжэ һурагшалхада олдохо хүн байбагүй. Бригадир нүхэр Жалсановшье марганги, гэмтэ хүниие элирүүлээгүй байшоо.

Үглөөнэй 8 час болоошье һаа, комбайнуудынь полевой станай газаагуур харагдаба.

— Бороо орохо һанаатай хаш. Мүнөөдэр юумэ хүүлэхэгүйнь бэшэ аал даа,— гээд, комбайнернууд һанаа зобонгёор хөөрэлдэнэ.

— Мүнөө үглөөгүүр шүүдэр унаагүй, бороо ороогүй ха юм. Хүдэлмэреэ 2—3 час эртэ эхилжэ болохогүй байгаа гээшэ гү,— гэжэ асуугдаба.

— Үдэрэй гуримай ёһоор хүдэлмэреэ үглөөнэй 8 часта эхилхэ ёһотойбди,— гэжэ тэдэнэр харюусаба.

8 часаа хүлеэһээр байтарнь, бороо дуһажа захалшоо. Хүнүүд комбайнуудаа орхижо, булта гэр руугаа ороно.

— Бэлэдхэлэй пунктда таряа абаашаха гэхэдээ автомашинатай ороохоёо хушаха брезент байхагүй,— гэжэ жолоошод гомдолтой.

Нээрээшье автомашинада тээһэн ороохоёо норгохогүйн тула тэдэ машинануудаа тоог дээрэхи бишыхан һарабша доро оруулна. Тэрэ һарабшаньшье хура бороо барихаяа болиторөө хуушаршаһан, дээрэхи хушалтань олон газараар сооршонхой.

Удаань комбайнернууд хэр ажалланаб гэжэ һонирхобобди. Олонхи механизаторнууд халаанайнгаа даабари дүүргэнэ. Теэд зариманиинь бүхэли үдэртөө юумэ хэнгүй үнгэрнэ. Жэшээнь, комбайнер Юрий Баранцев августын 21-дэ таряа элааньшье хадаагүй.

— Бүхэли үдэртөө комбайнаа носожо гараа,— гээд комбайнер урмагүйгөөр дуугарба.

— Юрэдөө техническэ туһаламжа гэжэ совхозой дирекциин зүгһөө байхагүй гэжэ хэлэхэдэ алдуу болохогүй,— гээд, хажуугаархи комбайнернууд дарья табилдаба.— Гурбан бригадада техническэ туһаламжа хүргэхэ орой нэгэ автомашина ябана. Теэд тэрэ машина соо шухала хэрэгсэлнүүд, запчастьнууд байдаггүй.

Таряа хуряажа захалһаар арба гаран хоног үнгэрбэшье, эндэ нэгэшье гектар намарай паар хахалагдаадүй байһаар. «Һолоомо суглуулха звеномнай үбһэ хуряалгаһаа гараадүй» гэжэ бригадынхид шалтана.

Манай ябахада энэ бригадада 91 гектар таряалангай баал суглуулан сохигдоод байгаа. Теэд тэндэхи һолоомо суглуулха, намарай паар хахалха хүдэлмэри захалхаар һанаашалаашьегүй байһан. Совхозой дирекциин баталан абаһан хүдэлмэриин түсэб дээрэһээ харахада, намарай паар сентябриин 5-һаа хахалжа захалхаар хараалагданхай.

— Иимэл түсэб табигдаа юумэл даа,— гэжэ совхозой главна агроном нүхэр Цыбиков шэлээ һабардаба.

Намарай паар хахалха түсэбөө дүүргэхэ болзортоо тэрэниие захалха гээшэмнай ямар бүтэхэгүй ябадал гээшэб? Энээниие совхозой дирекци харанагүй гээшэ гү гэжэ асуухаар болоно.

Баал суглуулан сохиһон поли дээгүүр ябахада, һолоомониинь эндэ тэндэ, ямаршье эмхи гуримгүйгөөр хаягдашанхай. Тэрэ һолоомые тростой нагшуургаар суглуулхын аргагүй.

— Комбайнер Сергей Дунаев һолоомоёо тиигэжэ хаяал даа, — гээд, бригадир гараа дэлгэнэ.

Ургаса хуряалгада хүдэлжэ байһан механизаторнуудай культурна эрилтэ хэр хангагданаб гэжэ һонирхоходо, хүнүүд энеэлдэбэ. Тэрэнэй ушар шалтагааниие мэдэхэдэ, Ново-Селенгинскын соёлой байшангай «нүүдэл клуб» иишэ 5 үдэр урид асарагдаһан аад, ходо суургатай байшоо. Нэгэшье удаа кино, концерт харуулаагүй. Лекци, хөөрэлдөөншье эндэ болодоггүй гэжэ элирбэ.

— Энэ «нүүдэл клуб» асархэ гэжэ нэгэ трактораа паар хоёрлон хахалжа ябаһыень болюулжа эльгээгээ һэмди. Теэд тэрэнһээмнай ямаршье үрэгүй,— гэжэ таряашад гомдобо.

Полевой стандань харуулан ойлгуулха уряа лозунг байхагүй. Ажал хэхэеэ городһоо иишэ ерэһэн хүнүүд эдеэ хоолой дутамаг байһан тушаа хэлэнэ.

Юрэдөө дутагдалнуудые гоолохо болоо һаа олон ушарна. Тоог дээрэхи хүдэлмэришье эмхи гуримгүй. Хура бороотой сагта таряагаа хушаха, далда оруулха юумэн байхагүй.

Эдэ бүгэдэ дутагдалнуудаа дары усадхаха хэмжээнүүдые совхозой хүтэлбэрилэгшэд абаха бэзэ гэжэ найдая.

Б. ГЫЛЫКОВ,
манай тусхай корр.
Сэлэнгын аймаг.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

СЭДЬХЭЛЭЙНГЭЭ УРЯАЛААР

Үглөөдэр хонгёохон хонхо хүхюугээр жэнгиржэ, хото, хүдөөгэй хэдэн мянгаад һургуулинуудта һуралсалай шэнэ жэл эхилхэнь. Һэмбэгэрхэн һамбайтай бишыханшье, шэнэ моодоор үһэеэ табижа, урал дээрээ һахал ургуулжа эхилһэн арбан таба-зургаа наһатайшье хүбүүд, нарихан гэзэгэдээ үнгэ бүриин һабхагуудые эрбээхэйтүүлэн уяһан эдирхэн түү, али гоё причёскодо дурладаг болоһон басагад зунай сагта заһабари хүүлэн һэргэжэ, шарын үнэрөөр анхилан байгаа классуудтаа юрьелдэн ороходь гэшэ. Тэдэнэр булта эрдэмэй үндэһэ шудалха, үшөө олон шэнэ юумэнүүдые ойлгожо, мэдэжэ абахаяа ерэнэ бшуу. Тиимэһээ һурагшаднай—ехэнүүдыньшье, багануудыньшье адли—багшанарһаа үдэр бүри шэнэ һонин, шэнэ юумэ хүлеэхэл ёһоороо хүлеэдэг.

Хүүгэдые һургалта, тэдэнние һайнаар хүмүүжүүлгэ—партийна хэрэг. Тиимэһээ һургуулиин партийна организацинууд ажал хүдэлмэриеэ түсэблэхэдөө, нэн түрүүн һуралсалай болон хүмүүжүүлгын хэрэгүүдые хараадаа абажа, тэрээнһээ уламжалан, багшанарай эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлгэдэ анхарал хандуулдаг.

Энэ талаар Яруунын аймагай Нарһатын дунда һургуулиин партийна эхин организацида юу-хээн хэгдэнэ. Манай һургуулида 57 багшанар хүдэлдэг. Тэдэнэй арбан юһэниинь — коммунистнар.

Гэбэшье партийна организаци гансал коммунистнарай бэшэ, мүн бүхы багшанарай дунда хүдэлмэриеэ ябуулдаг юм. Коммунистнарһаа гадна, партийнабэшэ багшанаршье ниитын ажалай даабаринуудтай байдаг.

Ниитын ажалай даабариһаа дайганадаг ушарые би балай һэйшаадаггүйб. Хэблэлэй хуудаһануудта, нэн түрүүн манай «Учительская» газетэдэшье багшанарые ниитын ажалай даабаринуудһаа оргодон сүлөөлхэ тухай хэлэгдэһэн статьянууд ябадаг. Гэбэшье ниитын хүдэлмэридэ хабаададаггүй багшанар хүнһөө үлүү һайнаар хүдэлдэггүйл даа. Ниитын ажалда хабаадахадаал, хүн гэшэ бэеэ шанга(?)ар абажа, үе сагһаа хожомдонгүй, заримдаа ахин һагад ябадаг юм гэжэ ойлгонхой агшаб. Үе сагһаа таһаршаһан багша хүүгэдые ямар юумэндэ һургалтайб даа?

«Һургуули гээшэ хэзээшье политикын хажуу тээ байдаггүй, байха ёһошьегүй»,—гэжэ Л. И. Брежнев Бүхэсоюзна багшанарай хуралдаан дээрэ хэлээ һэмнай. Энэ хадаа багшанар—партиин заабари, шиидхэбэриие ажабайдалда нэбтэрүүлэгшэд гэһэн удхатай ха юм.

Манай һургуулиин түрүү багшанар булта ниитын ажалда эзэбхитэйгээр хабаададаг. Жэшээнь, коммунистнар—А. Г. Терентьева партийна бюрогой гэшүүн; партийна гэгээрэлэй пропагандист; БурАССР-эй һургуулинуудай габьяата багша П. С. Туговикова партбюрогой гэшүүн; бэрхэ литератор гэжэ суурхаһан А. Ц. Цыбикова эдэбхитэй лектор. Мүн партийнабэшэ нүхэд тухай хэлэбэл, лекторскэ бүлэгэй хүтэлбэрилэгшэ М. И. Туговиковае, эстетическэ комиссиин түрүүлэгшэ С. С. Садовскаяе болон бусад олон багшанарые нэрлэжэ болоомоор.

Манай һургуулиин партийна организаци комсомолой-пионерэй организацинуудта, педагогическа коллективтэ, түрэлхидэй дунда горитойхон нүлөөтэй юм. Жэшээнь, манай һургуулиин коллектив гурбан жэл соо хараалагдаһан эстетическэ хүмүүжүүлгын асуудалнуудые шиидхэхэ хүдэлмэри хоёрдохи жэлээ ябуулжа байнхай. Энээниие бэелүүлхэ хэрэгтэ партийна организациһаа гадна, һургуулиин ниитын бүхы организацинууд: профсоюз, комсомол, пионер, түрэлхидэй комитет — булта оролсонги.

Һургуулидамнай хүмүүжүүлгын асуудалаар гурбан ехэ комисси хүдэлдэг: сурталай, эстетическэ, физкультурна. Сурталай комисси (хүтэлбэрилэгшэнь түүхын багша, коммунист А. Г. Терентьева) ниитэ-политическэ хүмүүжүүлгын асуудал шиидхэдэг. Эстетическэ комисси (хүтэлбэрилэгшэнь литературын багша С. С. Садовская) элдэб янзын уран һайханай хэрэгүүдые бэелүүлдэг. Түс комисси һурагшад-комсомолшуудаар толгойлогдодог олон янзын клубуудые нэгэдхэдэг: Чайковскиин клуб хүгжэмдэ дуратайшуулые гулидхадаг, поэзи, уран зохёолдо дуратайшуул литературна клубта ябадаг. Уран зурагаар, зураглан харуулгын искусстваар һонирходог һурагшадые «Бага третьяковко» далладаг.

Физкультурна комисси (хүтэлбэрилэгшэнь багша М. А. Жданов) спортдо дуратайшуулые нэгэдхэлгээр хизаарлангүй, хамаг ажалаа эстетическэ хүмүүжүүлгын эрилтые бэелүүлгэдэ хандуулдаг.

Хүүгэд гээшэ (интернат һургуулинуудта ондоо юм ааб даа!) ехэнхи сагаа бүлэ соогоо, түрэлхидэйнгөө ойро үнгэргэнэ. Тиимэһээ зарим үедөө бүлэнэрэй нүлөөн багшанарай, һургуулиин нүлөөн бүлихаа һанадагынь нюуса бэшэ. Тиимэ ушарһаа манай партийна организаци, бүхы коммунистнар, партийнабэшэ түрүү багшанар түрэлхидэй дунда нүлөөгөө үргэдхэхэ гэжэ саг үргэлжэ оролдодог. Энэ хүдэлмэриие түрэлхидэй комитет, классай хүтэлбэрилэгшэд, педсоведэй гэшүүн бүхэн үдэр бүриингөө хэрэг гэжэ тоолоно.

Түрэлхидэй дунда ябуулдаг хүдэлмэри дутуу дундатай гэжэ мэдэрхэ ушартайбди. Түрэлхидэйшье, һургуулиингшье гэмээр муу-са хүмүүжүүлэгдэһэн хүбүүд, басагадай ургажа гарадаг ушар үзэгдэхэ юм.

Гэбэ яабашье бидэ хамаг аргануудые хуу хэрэглэжэ, түрэлхидэй дунда ябуулдаг хүдэлмэриеэ һураггүй дээшэлүүлээбди гэхэб. «Бүлэ дотор коммунис ёһоор хүмүүжүүлжэ болохо гү?», «Коллектив дотор үнэн сэхэ эрхэтэниие хүмүүжүүлгэ», «Эхэ, эсэгэнэрэй нэрэ, хүндэ» гэхэ мэтэ темэнүүдээр олон лекци уншагдаһан байха. Түрэлхидэй дунда гансахан педагогическа эрдэм дэлгэрүүлхэ зорилготой бэшэбди. Тиимэ тула бусадшье темэдэ лекцинүүд уншагдадаг. «В. И. Ленинэй образ литературада», «Юлия Друнинатай поэзи» гэһэн лекцинүүдые А. Ц. Цыбикова уншаа һэн.

Классна хүтэлбэрилэгшэдэй нүлөөн түрэлхидэй дунда угаа ехэ байдаг. Тэрээн дээрэһээ партбюрогой дурадхалаар классна хүтэлбэрилэгшэдэй семинар болоо бэлэй. Тэрэ семинарые хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин талаар директорэй орлогшо А. И. Яковлева хүтэлбэрилөө. Яһала үрэ ехэтэй семинар болоо гэжэ сэгнэгдээ.

Мүнөө сагта багшанарта алишье талаһаань ехэ эрилтэ табигдана. Юундэб гэхэдэ, үе сагнай тиимэ бшуу. Нээрээшье, муу багшанар үхибүүдые, һайн юумэндэ һургаха аал? Үгы даа! Тиимэл хадань, «Совет багшанарай моральна түхэл шэнжэ» гэһэн темэдэ үнгэргэгдэһэн нээмэл партийна суглаан олон хүниие һонирхуулаа. Тэндэ нюур сахилтагүй, үнэн зүрхэнэй хөөрэлдөөн болоо һэн.

Һаяын сагуудта шэнэ программада шэлжэн ороһо бэелүүлэгдэхэ. Тэрэнэй тула тон ехэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулагдаха байна. Юундэб гэхэдэ, шэнэ программа хадаа һуралсал болон хүмүүжүүлгые саашадань улам нягта холбоотой болгохо. Шэнэ программада шэлжэн ороһо һургуулиин партийна организацинуудай гол анхаралда байха юм ааб даа.

Манай ажалда дутуу юумэнүүд үшөө бии юм бэзэ. Гахэтэй хамта хүүгэдые эрдэм номдо һургаха, һайн хүнүүд болохоор тэдэниие хүмүүжүүлхэ гэһэн мэргэжэл сэдьхэлэйнгээ уряагаар шэлэһэн хүн шэнэ арга онолнуудые эсэшэгүйгөөр бэдэрдэг ааб даа. Тиимэ багшануудта түшэглэн, гээгдэнги нүхэдөө урагшань татан, Нарһатын һургуулиин коммунистнар, бүхы педколлектив агууехэ багша В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе һайн амжалтатайгаар угтахаар эрид шиидэнги.

Н. А. САЗОНОВА,
Нарһатын дунда һургуулиин партбюрогой секретарь.

ҺАЙНДЭРӨӨ УГТУУЛАН

Зоя Черниговская бүри 20-ёод наһатай ябахадаа Улаан-Үдын Ленинэй ордентэ мяха-консервын комбинадай колбаса бүйлуулгын цехтэ жиирэй хүдэлмэришэнээр абтажа, ерээдүй ажабайдалайнгаа түрүүшын богонохон алхаа бэлэй. Тэрэ гэһээр горитой саг үнгэрөө. Энэ үе соо Зоя Черниговская дүй дүршэлтэй мэргэжэлтэдэй хүтэлбэри доро хүдэлжэ, ажалай зарим орёо «нюусануудые» оролдосотойгоор шудалһан намтартай. Тиигэжэ хэдыхэн жэлэй үнгэрөөд байхада, энэ нүхэрнай түрүүшүүлэй нэрэ зэргэдэ ороһон юм. Харин мүнөө Зоя Черниговская тэрэл цехтээ бригадираар хүдэлнэ. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг бригадада табан залуу басагад хүдэлдэг. Гэбэшье эдэ залуу нүхэдэйнгөө ажалдань хододоо хамһаалсажа, зүбшэл заабари үгэдэг, дүй дүршэлөө заан ойлгуулдаг занша(?)лтай. Эгээл тиимэһээ энэ нүхэрэй хүтэлбэрилдэг бригадынхид үнгэрһэн хахад жэлэйнгээ түсэб 112 процент дүүргэһэн юм.

— Хараалагдаһан түсэбөө, социалис уялгаяа саг болзортонь дүүргэжэ, түйлаһан амжалтаяа эдеэ хоолой промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй һайндэртэ бэлэг болгон барихаар бүхы хүсэеэ элсүүлэн ажалланабди,—гээд Зоя Черниговская энеэбхилэн хөөрэнэ.

Энэньшье зүйтэй. Өөрынгөө һайндэртэ ажалайнгаа эрхим амжалтые бэлэг болгон бариха гээшэ хэды хүндэтэйб.

В. ДОРЖИЕВ.

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

Арадай ажахын ямаршье һалбарида залуушуул олоороо ажаллана. Тэдэнэр ахамад нүхэдэйнгөө дүй дүршэлые халан абалсажа, ажалай охин булаг бадаруулан үргэдхэнэ. Дуся Цынгунова залуу хүдэлмэришэдэй нэгэн.

«Бурятцелинстрой» трестын 589-дэхи оньһожоруулагдамал нүүдэл колоннын Галуута-Нуурай барилгын участогай штукатур Дуся Цынгунова трестын бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта табан жэлые болзорһоонь урид дүүргэхэ мүрысөөндэ оролсонхой. Нүхэр Цынгунова хэлэһэн үгэдөө хүрэмөөр ажаллана. Даабаряа һайн шанартайгаар үлүүлэн дүүргэжэ, нүхэдэйнгөө дунда хүндэтэй болоо.

Байгша оной намар манай бүхы орон ВЛКСМ-эй 50 жэлэй ойе тэмдэглэхээр бэлдэнэ. Комсомол, залуушуул һайндэртөө ажалай бэлэг бариха хүсэлтэй. Тэдэнэй тоодо Дуся Цынгунова ажалай түрүү зэргэдэ жагсан, даабаряа холо үлүүлэн дүүргэнэ.

Зураг дээрэ: Дуся Цынгунова.
О. ШИРОКОВОЙ фото.

Улаан-Үдын оёдолой фабрикын хүдэлмэришэд, алба хаагшад В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн мүрысөөндэ оролсоод, тэрэ үдэр болотор 1970 оной түрүүшын 5 һарын даабари дүүргэхэ гэжэ шиидэнхэй. Тэдэнэр мүнөө 8 һарынгаа даабари болзорһоонь урид дүүргэв. Фабрикын оёдолшон, коммунис ажалай ударник Раиса Шейхуловна Пегова социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ, үдэрэйнгөө даабари 115—120 процент хүрэтэр дүүргэнэ.
Зураг дээрэ: Р. Ш. Пегова.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

ТҮСЭБ ДҮҮРГЭГДЭЭ

Республикымнай ажалшад, худалдаа наймаанай эмхинүүдэй алба хаагшад гүрэндэ үндэгэ худалдаха жэлэйнгээ түсэбые 110 процент дүүргэжэ, нэгэ миллион 412 мянгаар үлүүлһэн байна. Ниигэжэ Буркоопсоюзай бэлэдхэлэй баазада, эмнэлгын, үхибүүдэй эмхи зургаануудта 14 миллион 662 мянган үндэгэн ороһон байна. Эндэ Мухар-Шэбэрэй, Зэдын, Яруунын, Загарайн, Кабанскын, Хэжэнгын, Сэлэнгын, Улаан-Үдын, Хориин аймагуудай колхоз, совхозуудай ажалшад хараалагдаһан түсэб даабаряа үлүүлэн дүүргэжэ, магтаал шанда хүртэһэн байна. Гадна, худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд хүдөөгэй ажалшадһаа үндэгэ суглуулха хүдэлмэреэ эмхитэйгээр ябуулжа, нилээдгүй хубитаяа оруулаа. Мүнөө эдэнэрэй хараалагдаһан түсэбөө дүүргэбэшье, үндэгэ суглуулгаяа үргэлжэлүүлһээр.

Д. КОЛМАКОВ.

АМЖАЛТАТАЙ

Яруунын аймагай киносетиин хүдэлмэрилэгшэд Ленинскэ комсомолой табин жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн мүрысөөндэ оролсоод, эршэмтэйгээр ажаллажа байна. Жэшээлхэдэ, тэдэнэр июль һарынгаа түсэб 120 процент дүүргээ һэн. Илангаяа Колчеданный һууринай, Үхэр тосхоной киноустановконууд дурсаглагша һарын туршада мүнгэн орошынгоо түсэб түс түстаа 380, 255 процентдэ хүргэжэ амжаа.

Тэрэшэлэн Хархын, Шэрэнгиин, Поперечныя, Түндүнай, Түжын клубуудай, аймагай түбтэхи «Радуга» кинотеатрай киномеханигууд амжалтатай ажаллаһан байна.

В. БАЙБОРОДИН.

В. И. ЛЕНИНЭЙ ТҮРЭҺӨӨР 100 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

Р. С. ЛИХАЧЕВ[А]
А. В. ОБУ[Х]

НҮХЭДТӨӨ АЙЛШАЛХАДАА

Үнинэй большевик Владимир Александрович Обух гэгшын бүлэдэ Ленинэй бэлэглэһэн «Гүрэн ба революци» гэжэ ном эгээл үнэтэ зүйл боложо, удаан хадагалагдажа байһан юм. (КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институтда мүнөө хадагалагдажа байдаг).

Түс бэлэг ямар оршон байдалда үгтэһэн бэ гэхэдэ, иимэ:

Петроградһаа Москва зөөжэ ерэһэнэйнгээ һүүлээр уданшьегүй Ленин Москвагайнгаа нүхэдые эрьеһэн юм. Владимир Ильичые, гэр бүлынхидыень аргалдаг доктор Обух гэгшындэшье орожо гараа.

Май һарын нарата дулаан нэгэ үдэр — тэрэнь амаралтын үдэр һэн ха — доктор Обух, тэрэнэй нүхэд Василий Матвеевич, Раиса Савельевна Лихачевтоной һуудаг гэрэй хажууда нэгэ автомобиль ерээд байшаба. Юрэл сонхоор харан гэхэдээ Лихачев В. И. Ленинэй машинаһаа гаража ябахые обёоржорхибо. Владимир Ильичэй гэнтэ хүрэжэ ерэхэдэнь, эдэнэр ехэтэ баярлаа, бахардаа һэн. Бултадаа тэрэ дороо үүдэн тээшэ дабгэлдэбэ.

В. И. Ленин Мария Ильинична хоёр гэшхүүрээр өөдөө гаража ябаба.

Владимир Ильичэй налагай, зулгы зан абари, тон юрынхеэр хүндэ хандадаг заншалынь тэндэ байгшадай бахардаһан байдалые тараажа, зосоо нара гаргаа бэлэй.

Доктор Обух гэгшын эгээл хүндэтэ айлшадые угтадаг таһалга революциин урда тээ большевигүүдэй суглардаг газар байһан юм.

Большевигүүдэй центрэй нюуса суглаанууд энэ байрада үнгэргэгдэдэг һэн гэжэ Мария Ильинична эндэ ороходоо хэлэхэдэнь, Владимир Александрович тэрэниинь бүри тодорхойлон, иигэжэ хэлэбэ:

— Энэ байрада ха мүртөө бүри энээхэн таһалга соо болоо хамнай. 1917 оной февралиин 27-до подполидо байгшадай уулзалга болоо, зэбсэгтэ восстанида бэлдэжэ байһа үедэ партийна эдэбхитэдэй зүблөөн болоо һэн.

Арбан долоон оной февральда болоһон үйлэ хэрэгүүд тухайда, Москвагай үнинэй большевигүүд тухай, тэмсэлдэ шэлжэн оролсоһон залуушуул тухайда В. А. Обух хөөрөө агша бэлэй.

Лихачевой бүлын США-да байһан жэлнүүд тухайда ехэ үргэн хөөрэлдөөн болоо һэн.

— Зай, хөөрыт даа,—гээд Владимир Ильич Василий Матвеевичтэ хандаба,—манай нүхэд тэндэ ямараар ажаһуугаа байгааб?

— Бэрхэшээлтэйшэг лэ байһан юм гээшэ даа,—Владимир Ильич.—Хүшэр хүндэ хара ажал хэхэ саг болодог һэн. Тиин энэшниш адаг муунь бэшэ ааб даа. Харин хүнүүд байһан туладаа илгагдадаг, доромжолуулдаг, ажалгүйдэжэ зободог байгдаа һэн... Бишье ходол ажалгүй болошоод «тремп» гэдэгынь болодог һэм.

— «Тремп» гээшэтнай юун бэ? — гэжэ Мария Ильинична асууба.

— Гуйраншан гэһэн удхатай үгэ юм гэжэ Владимир Ильич тайлбарилба. Америкэдэ ажалгүй олон хүнүүд хүдэлмэри бэдэрэн гуйраншалжа ябаха баатай болодог һэн.

— Украина, Белоруссии болон бусад нютагуудһаа гаража ошоһон таряашад үшөөшье муу байдалда зобожо тулижа ябадаг,—гэжэ Лихачев үргэлжэлүүлбэ. — Америкэдэ «диваажанай орондо» ошохобди гэжэ найдаһан аад, һулагаадиин хоймортo алга һуушоо һэн ха даа. Иишэ тиишээ тарашаһан эдэ хүнүүд миин тэнэжэ ябадагууд хаш. Бидэнэр, большевигүүд, тэдэнэрэй дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулдаг байгаабди.

— Тиимэл ха юм даа,—гэжэ Владимир Ильич тобшолбо,—эрхим байдал — үрмэ тоһо бэдэржэ, хүнүүд Америкэ ошоһон байгаабши бы даа, теэд юунтэй ушарааб? Ехэдээл һаа, Америкын капиталистнуудта миинтэ шахуугаар ажаллаха хүдэлмэришэд лэ болоо бшуу даа.

Гуйранша шахуу ажабайдалай олон энеэдэтэй элдэб ушаралнууд тухайда Василий Матвеевич хөөрэбэ. Ленин хүхюун зугаатай үгэнүүдые хэлэхэ юм, тиигэжэ бултадаа һайса энеэлдээ бэлэй.

Больницануудай хэрэг үйлэ ямар бэ, врачнууд ямараар ханданаб гэжэ байгаад В. И. Ленин В. А. Обух гэгшэһээ асууба. Районуудтахи дүүмэнүүдэй бюрогой гэшүүд Обух, Лихачев гэгшэд Совет засагта эсэргүүгээр һүйдхэл хэгшэдтэй тэмсэлые бэе дээрээ даажа гараһан гэжэ Ленин һайса мэдэжэ байгаа. Врачнуудай зүгһөө һүйдхэл сүйд хэгшэд нуга дарагдаа, тингээшье һаа, тэдэнэрэй дунда харша үзэл бодолтой хүнүүд үшөөл бии гэжэ Обух хэлэхэ баатай болоо һэн.

Владимир Ильич Обух гэгшын хэлэхые ехэ анхаралтайгаар шагнаад, олон асуудалнуудые һураа һэн. Манай орондо хүниие аргалалгын хэрэгэй саашанхи арга боломжонууд тухайда хэлэхэ зуураа, арад зоной элүүрые сахиха гэшэ Совет засагай эгээл шухала зорилгонуудай нэгэн мүн, энээндэ олониитэ хүдэлмэришэд хабаадаха ёһотой гэжэ хэлээ агша һэн.

Владимир Александрович Обух, тэрэнэй хүбүүд Андрей, Николай гэгшэдтэ мүнхэ дурасхаал болгон «Гүрэн ба революци» номуудаа В. И. Ле[нин] ...гэ нэгээр үгөө агша ... Газаагуур ябаһанаа хүб... ерэхэдэ, Владимир Иль... эсэгэнь бэлэгүүдые бал...

Мүргүй баярлаад, эдэ ... бүүд номууд дээрэ б... автографуудые сасуул... дэнь, хоёр ном дээрэхи... лихан байгаа бэлэй:

«Залуу хаан нүхэр О... авторһаа 19. V. 1918».

Аха дүү хоёр энэ бэл... хадагалжа ябадаг байһа... гы аад, үнэн зүрхэнһөө... эдэ хэдэхэн үгэнүүдэ... юундэ һалахань һэм... номой нэгэниинь мүнө... юм).

Владимир Ильичэй ... ерээд ошоһондонь арг... баярлаа, хүхеэ бэлэйди, ... хадаа бүхы наһан соом... дажа ябадаг юм.

Хүниие һуулгаагүй на... на тээ байд гээд лэ ма... шанха урда ерээд зогс... Ленинэй энэ машина тэр... га тухайдамнай ходо һ... бэлэй. Ленинэй бүлэдэ х... нэй үбдэхэдэнь, энэ маш... ерэдэг байгаа. Ленинэй ... Степан Казимирович Ги... дохи дабхарай гэшхүүр... доктор Обухта гарадаг ... линн ерэхын урда тээ ... телефон жэнгирдэг һэн, ... гоорнь Мария Ильиничн... танидаг һэмди: иимэ уш... лоходо заал һаа хонход... римтай һэн.

* * *

Лихачева Раиса Са... (1890 ондо түрэһэн)—1917 ... партиин гэшүүн. 1912 он... он болотор хилын саана, А... дэ байһан. Тэндэһээ ер... РСДРП(б)-гэй Московско... тедтэ хүдэлһэн. Октябри... лис революцида хабада... волюциин һүүлээр партий... да (МКК, КПК болон ... хүдэлжэ байһан юм. 194... 1959 он болотор СССР-... люциин музейдэ хүдэлөө, ... тусхай пенсидэ гаранги.

Обух Андрей Влади... (1895 ондо түрэһэн)—1917 ... партиин гэшүүн. Февралиин ... люцины түрүүшын үдэр... лээд, РСДРП(б)-гэй Мо... комитетэй дэргэдэ з... дунда хүдэлмэри ябуулжа... Тэрэнһээ хойшонхи жэ... арадай гэгээрэлэй зурга... арадай ажахыда хүдэлһэ... рязевай нэрэмжэтэ хүдөө ... академи дүүргэһэнэйнгээ ... дөө ажахыда ажаллаа. 1... һоо тусхай пенсидэ гаран...

«Владимир Ильич Лени... дурасхаалнууд» гэжэ 1... до гараһан суглуулбари... таба.

ЭСЭГЫН ЗАМААР...

(ЗУРАГЛАЛ)

Таряалангай нүгөө захада майлын үбэрөөр гэнжэ мөөртэй комбайн гансаарханаа ябана. Тэрэниие холоһоо харахада, майлын оройгоор түяарһан үглөөнэй наран тээшэ дабхижа байһан шэнги. Байд гээд лэ энэ комбайнай хажууда автомашина хүрэжэ ерээд, бункер сооһоонь орооһо ашаад лэ таряалангай нүгөө захадахи тэгшэ поли дээрэ таряа хадажа байһан комбайнуудта бусана.

Газаа хэзээ хэзээнэйхиһээ сэлмэг. Аалиханаар һэбшээлнэ. Талын һалхинда таряалан иишэ тиишээ найган долгилно. Комбайнер Ошор Тубановай сэдьхэлдэ үглөө бүри сэлмэг арюухан. Тэрэ эрхим ургасын хуряагдажа байһанда, һаянай хура бороогүй сэлмэг байһанда баярлана.

Гэнжэ мөөртэй энэ комбайн нэгэ майлын оройдо гарана, нэгэ доошоо буунa. Ехэл хүсэтэй машина. Тогтон торонгүй ябана. Талын һэбшээн комбайнерай үһэ арбагануулан хиидхүүлнэ. Таряалан долгилно. Тэрэнэй хүүеэн талын жаргамал шубуухайн жэрьеэнтэй, комбайнай мотоорой хүнхинөөнтэй ниилэн, хүнэй сэдьхэл зүрхэ хүдэлгэмэ ямаршьеб даа хүсэ ехэтэй хүгжэм болон механизаторай шэхэндэ дуулдана. Ямаршьеб даа хүсэ ехэтэ хүгжэм. Зүб даа хүгжэм. Хүн бүхэн энэ хүгжэмые өөрынхеэрээ ойлгодог. Ошор Бадмаевич энэ хүгжэмые баһал өөрынхеэрээ ойлгодог. Ажабайдал, ажамидарал, жаргал тухай зохёогдоһон дуунууд юундэшьеб даа иимэ хүсэ ехэтэ хүгжэмтэй байха ёһотой гэжэ тэрэ һанана. Механизатор нигэжэ шэбшэхэдээ ажамидарал, ажабайдал, жаргал тухай өөрынхеэрээ бодоод үзэнэ. Ажабайдал, энэ юртэмсэдэ ажамидаржа олоһон жаргал гээшэмни юуб гэжэ тэрэ шэбшэнэ. Тэдэмни энэл хүсэ ехэтэ хүгжэм гээшэ гэжэ һанана. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй бүхы наһан багаһаа наашаа энэ хүгжэмтэй холбоотой байгаа бшуу.

Дайнай үеын хүшэр хүндэ жэлнүүд. Бишыхан Ошор эсэгэтэйгээ хамта таряалан дээрэ хүдэлжэ яһала хүдэржэбэ. Эсэгэнь энэ үедэ ехэ хүбүүгээ таряашанай ажалтай һайса танилсуулаа. Хүшэрхэн лэ жэлнүүд бэлэй даа. Тарял тарилгын, хуряалгын үедэ хүдэлхэ унаа, техникэ, ажал хэхэ хүнүүд дуталдаха. Гансал эхэнэрнүүд, үбгэжөөлнүүд, фронтһоо шархатаад бусаһан эрэшүүл. Дайн дүүрэв, нэгэ дабаан дабагдаа.

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо эгээн түрүүшын «Коммунар» комбайн асарагдаба. Комбайн ямар механизаторта үгтэгшэ aaб? Механизаторнуудай дунда хүл хөөрсэг. Хүн бүхэн энэ комбайн жолоодохо дуратай. Залуухан Ошоршье һанаата болоно. Тэрэ үдэр хэдэ дахин ошожо, энэ комбайн һайхашаан харана. Дээрэнь һуужа үзэдэг һайб.

Үглөөдэрынь колхозой правлени энэ комбайн Ошорой эсэгэ Тубанда найдаха гэжэ шиидэбэ. Эсэгынгээ комбайн газаагаа асаржа ерэхэдэ хүбүүн тон ехээр баярлаа бэлэй. Эсэгэнь энэ намар хүбүүгээ штурвальщигаар өөртөө абаба. Ошор Тубанов энэл үеһөө механизатор боложо эхилһэн намтартай. Тэрэ эсэгэтэйгээ 3—4 жэл хүдэлһэнэй удаа өөрөө механизатор болоо бэлэй. Эсэгэнь хүбүүгээ ёһотой таряашан, механизатор болгоо. Тиихэдэ эсэгынгээ хэлэдэгые, заабарилдагые тэрэ мүнөөшье болотор мартаагүй.

Табяад оной эхээр колхоздо шэнэ «СК-4» түхэлэй комбайн асарагдаба. Механизаторнуудай дунда баһал ярилдаан гараба. Энэ комбайн артелиин эгээн бэрхэ комбайнерта үгтэхэ байгаа бшуу. Ошор Тубанов тиихэдэ колхозой эгээн бэрхэ механизаторнуудай нэгэн болоод ябаһан юм. Энэ комбайные Ошор Тубанов эсэгынгээ замаар баһал түрэл Гутай һууринайнгаа газаа асаржа, тэрэнэй эзэн болоо һэн.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо хорин жэл болохоёо байна. Ошор Тубанов механизатораар ажаллаһан зандаа. Тэрэ Бэшүүрэйнгээ совхоз дотор эрхим механизатор гэжэ суурхаһаар. Таряашан тухай совхозой, аймагай хүтэлбэрилэгшэд һайн һайханаар дурдана.

— Бэрхэл хүн даа. Ёһотой таряашан хүн. Хэһэн юумэеэ дахин заһахагүйгөөр, яб тоб байса бүтээдэг. Тэрэниие нигэжэ а... лахаар таряаша угынь заа... —гэжэ үйлэдбэриин управ... начальнигай орлогшо, аг... Василий Дашиевич Дагбаев ... рөө бэлэй.

Угай механизатор. ... ниие буряад угсаатан үн... даннаа наашаа сахижа ябадаг ... Ошор Бадмаевич энээниие ... мэдэдэг, сахидаг. Эдэ жэли... өөрынгөө дүү хүбүүн Дам... баһал ёһотой таряаша хүн бо... Тэрэнь түрүүшээр ахынгаа ... байнда штурвальщигаар хүд... байна. Мүнөө эсэгынгээ за... ябаһан эдэ хоёр нэгэ тар... дээрэ зэргэлэн, газар ха... таряа хуряана...

Үнинэй механизатор тех... заһабарилхадаа бэрхэ, дүй ... шэлтэй болонхой. Тэрэ ям... трактор, комбайн табан хү... даал зэргэ мэдэдэг. Мүнө... Ошор Тубанов гурбан ком... заһабарилһан байна. Механи... рай заһабарилһан талын ... нууд һайнаар хүдэлнэ.

Бидэ үнинэй таряашантай ... рэлдэнэбди. Тэрэ бригада, ... най ургаса, хура бороо ... мантай хөөрэлдэнэ. Механи... рай хөөрөөн соо тэрэнэй хам... гаа хэрэгэй, ажалай түлөө ... оролдодогынь мэдэрэгдэнэ. Га... лэ, ажал тухайнь асуубабди.

— Зургаан хүбүүтэйб. Бү... даа механизаторнууд болохо... за,—гэжэ тэрэ шоглоно.

Үнэхөөрөөшье ехэ хүбүүн ... бэгынь арбан гурбатай боло... Тэрэнь мүнөөнһөө абадаа ... жа эхилээ.

...Майла өөдэ гэнжэ мөө... комбайн жудхэнэ. Тэрэниие... тархан бэетэй, талын һал... үлеэгдэн, наранда шарагда... рилшэһэн шарайтай хүн жо... доно. Таряалан долгилон ... на. Комбайн хүнхинэнэ. Тар... дээгүүр жэргэмэл жэрьена ... бүгэдэ хүгжэмтэ нэгэ си... болон, таряашан угтай Тубано... ажалша солые магтан түү... Энэ хүгжэм Тубановай уг ... замхашагүй. Таряашан ... най ажабайдал, ажал, жар... хай ханхинана хүсэ ехэт... хүгжэм.

Г. РИНЧИН[О],
манай кор[респондент].

hураха, hураха, hураха

(В. И. Ленин).

Хүндэтэ hурагшад!

Үглөөдэр hуралсалайтнай шэнэ жэл хилхэнь. Энээнтэй дашарамдуулан, таанадые, мүн аба эжынэрыетнай үнэн зүрхэнhөө амаршалнаб.

Үхибүүд, бүлтаараа дунда hургуули заатагүй дүүргэжэ гараха, саашадаашье hураха байнат.

Түрүүшын үдэрhөө эрдэм ном эрхимээр шудалхыетнай, коммунис ёhоор хүмүүжэхыетнай, ходо соётой баяртай, эрэбхитэй шударгы, элүүр энхэ ябахыетнай хүсэнэб.

Агууехэ багша В. И. Ленинэй ажабайдал, ажаябуулга таанад бүгэдэндэ үлигэр жэшээ болог лэ!

Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй министр
С. Дмитриев.

ШЭНЭ hУРГУУЛИ УГТАНА

ЗУРГААН-ДЭБЭ. hүүлэй арбатаран жэлэй туршада эндэ шэнэ тухалэй тосхон—XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түб hууринь яларан бодоо. Жэл бүри гоё гоё гэрнүүд бүтээгдэжэ, энэ нютагые шэмэглэнэ.

Тосхоной баруун захада жэрэгэр олон сонхотой томо сагаан байшан hаяхан мүндэлбэ. Энэмнай Ноёхоной дунда hургуулиин шэнэ ордон гээшэ.

Үнэхөөр ордон гэжэ нэрлэхээр даа. Эндэ hурагшадай хэшээлдээ hууха 11 таhалга, хими, физикын кабинедүүд, спортоор наадаха нэгэ ехэ таhаг, актова зал, үхибүүдэй hуужа ном уншаха таhалгатай библиотекэ, багшанарай, директорэй hууха таhалганууд бии. Мүн hурагшадай орожо эдеэлхэ буфет түхеэрхэ газар хараалагданхай.

— 320 hурагшадай hууритай энэ ордониие жэлhээ үлүүхэн саг соо барижа дүүргээбди,—гээд, тус hургуулиин директор Д. Найданов мэдүүлбэ. — Азат Петросоевич Тонаян бригадиртай дархашуулай бригада бүхы хүдэлмэреэ түргэнөөр, hайн шанартайгаар хэжэ гараа. Энээндэнь ехэ баяр хүргэнэбди.

Директорэй хэлээшэ зүб. Шэнэ hургуулиие газаа, досоо бэеhээшье харахада зохидхон, шадабаритай бэрхэ хүнүүд ажаллаа гэжэ мэдэхээр байна. Байрань халуун уhаар дулаасуулагдадаг, электрын элшэ хүсэн дутамаггүйгөөр оруулагданхай. Энэ hургуулиин байрые гүрэнэй комисси шалгажа үзөөд, hайн сэгнэлтэ үгэhэн байна.

hуралсалай таhалганууд соо шэнэхэн парта, столнууд жэрылдэн харагдана. Актова зал соо театрайхидал адли гоё hуудалнууд табигдаха юм.

— Шэнэ hургуули соогоо табиха түхеэрэлгэнүүдые 20 мянган түхэригтэ абаабди, үшөө хэдэн мянган түхэригтэ элдэб гоёолто зурагууд захигданхай,—гэжэ директор тодорхойлбо.

hургуулиинь захада 50 үхибүүдэй байха гүрэнэй интернат энэ жэл түрүүшынхеэ нээгдэхэ болоо. Тиин центрhээ холо байдаг хонишод, малшадай, механизаторнуудай үхибүүд эндэ байжа, түлөөhэгүйгөөр эдеэлхэ, хубсалха, ном үзэхэ болоно бшуу.

— Иимэ гоё hургуули, интернат түхеэрхэ арга маанадта олгожо, үхибүүдыемнай эрдэм номдо hургаха гэжэ hанаалаа ехээр табижа байhандань парти, правительстводоо үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэнэбди,—гэжэ ноёхонойхид захаhаа баяртайгаар мэдүүлнэ.

А. БОРИСОВ.

Сентябриин хонгор
үглөөгүүр
Сэдьхэлдэмнай хадуугдаха
хэтэдээ.
Сэнгүү тэрэ үдэр
Түрүүшынхеэ hургуулида
ошохом.
Ахайтаяа хоюулан эртэ
Алхахабди үйлсөөр баяртай.
Бариhан гоё сэсэгүүдээ
Багшадаа заатагүй
барюулхаб.

Э. ЛАПИНАЙ фото.

Ш. НИМБУЕВ

ОНДООХОНООР...

hургуулнимнай байщан
hураггүй ондоороо:
Заhуулжа, шэрдүүлжэ,
Залуужан шэнэрэнхэй.
Олон сонхонь
Ошотон яларжа,
Орохые, hурахые
Уряалан байна.
Шэнхинүүр хонхын
Шэнгэхэн абяан
Шэхэндэм зохидоор
Дуулдажа байна.
Баяртай, хүхюутэй
Багашуулай шууяан
hайханаар сэдьхэлдэм
hанагдажа байна.
Гал улаахан
Галстугни шэнэхэн.
Газетээр гадарлаhан
Номуудни шэнэхэн.
Саб сагаахан
Самсамни шэнэхэн.
Хотоhоо асаруулhан
Костюмни шэнэхэн.
Амарhан толгоймни
Аргагүйхэн hонор.
Шангарhан бэеымни
Шадалтайнь гайхалтай.
Табель дээрээ
Табанhаа бэшые
Таблюулангүйгөөр
Оролдожо hайнаар,
Ондоохоноор hурахаб.

ХОНХО ЖЭНГИРХЭНЬ

Шэнэхэн шэрэтэй партанууд класс соогуур жэрылдэнэ, сонхо дээгүүр сэсэгүүд табяатай, хүрин шаланууд гэрэлтэн, сонхын hаруулда яларагша нарана туяаhаа толорно. Газаань таримал модод, ариг сэбэр. hургуулиин хоёр томо байшан гэрэй газаа багшанар үглөөдэрэйнгөө хэшээл тухай хэлсэжэ байhанаа тарабад. Үхибүүдшье хонхын жэнгирээ хүлеэжэ ядашанхай, ариг сэбэрхэн юумэд үйлсэдэ олон. Тэдэнэрэй олонхинь «Улаан Оронго» колхозойнгоо түб болон, мүн Харгана, Ганзуурин тосхонуудhаа, холо ойрын фермэ отаранууд дээрэhээшье ерээ.

I

Энэ Оронгын дунда hургуулида мүнөө жэл 700-аад hурагшад эрдэм шудалха юм. Тэдэнэртэ 45 багша ном зааха. Интернадтань, мүн ондоо бусадшье хүдэлмэридэ хүмүүжүүлэгшэдhээ эхилээд олон хүнүүд хүдэлдэг. Сэхыень хэлэхэдэ, ехэхэн коллектив даа, ажал хүдэлмэриньшье харюусалгатай, коммунизм байгуулха залуу үетэниие дүрбэн тэгшэ бэрхээр, эрдэм номтойгоор хүмүүжүүлхэ гэhэн гол зорилгоё бэелүүлжэ байнхай.

hаяхан боложо үнгэрhэн багшанарай бүхэсоюзна съезд дээрэ ниитэ hуралсалай гол шухала асуудалнууд хэлсэгдээ hэн ааб даа. Тэдэниие хүтэлбэри болгон, оронгынхид шэнэ жэлдээ эрхимээр бэлдэхые оролдоо гээшэ.

Түбхын түрүүн үхибүүдээ hайн амаруулха хэрэгтэй байгаа. Энэ шухала хэрэгтэ hургуулиhаа гадна, мүн колхоз, Оронгодохи ашагта малтамал бэдэрэгшэдэй коллектив ехэ оролдолго гаргаа. Тиигэжэ пионернүүдэй хоёр лагерь нээгдээд, тэндэнь бага классай hурагшад амарба. Хүмүүжүүлэгшэд Н. Ц. Мункоева, С. Б. Цыбиков болон бусадай хүтэлбэри доро зунай амаралта эрхим hайнаар үнгэрөө гэжэ тэмдэглэмээр. Үхибүүд сэбэр агаарта хүсэ шадал нэмэхэhээ гадна хизаар ороноо шэнжэлхэ экскурсида, элдэб hонирхолто уулзалгануудта ябаhан байна.

Багашуулай ингэжэ амаржа байхадань, ахалагша классайхидынь гурбан бүлэг боложо таhараад, мүн лэ бэедээ туhатайгаар зунайнгаа амаралтые үнгэргэбэ. hуралсалайнгаа программын ёhоор тэдэнэр ажал хэhэн юм. Эгээл аха классайхидынь колхоздо туhалаа, нүгөөдэнүүдынь хоёр бүлэг боложо хубаараад, поли дээрэ ба hургуулиингаа газаа хүдэлhэн байна.

Өөрөө биолог мэргэжэлтэй хүмүүжүүлэгшэ Д. Д. Жалсараевагай хүтэлбэри доро юннадууд 40 гектар газарта хартаабха болон элдэб огородой эдеэ ургууллна. Энэ хүдэлмэринь мүнөөшье үргэлжэлhөөр. Харин багшанар Б. Д. Будоцыренов, Н. Б. Сампилов гэгшэд барилгашадай бригадые ударидаа. Тэдэнэр hургуулиингаа хоёр байшанда, партанууд, столнууд болон бусад hуралсалай хэрэгсэлнүүдтэ заhабари хээ, ехэ хашаагаа шэнэлээ.

Эдэ бүхы хүдэлмэри үхибүүдые миин лэ заралга бэшэ, харин тэдэниие ажалай дүршэлтэйгөөр хүмүүжүүлхэ зорилгын бодото бэелэл болоно. hурагшад багшанарайнгаа заабари доро ургамал ургуулхадаа, дарха хэхэдээ, шэрдэхэдээ саашанхи ажабайдалдань тон хэрэгтэй болохо ажалай дүршэл абана ха юм. Тэрэнэй хажуугаар сэбэр агаарта хүдэлэн, али тухай бэеэ шангадхана, амарна гээшэб!

Иимэ урма зоригтой, элүүр шамбай үхибүүд hуралсалдаа хам ороходоо, ямарханалгатайгаар номоо үзэхэб даа!

II

hуралсалай дүримдэ мүнөө жэл шэнэ зүйлнүүд нэбтэрүүлэгдэхэ. Энэ юуб гэхэдэ, үхибүүдтэ тэдэнэй hүбэлгэн, түргэн ойлгодог, хадууса hайнтай предмедүүдые гүнзэгыгөөр зааха хэрэг болоно.

Тус hургуулиин эхин классуудай hуралсалай таhагые даагша Н. С. Арзаева, аха классуудай hуралсалай таhагыс даагша А. А. Именохоев гэгшэд дээрэ дурсагдагша шэнэ дүримдэ нёдондо орожо эхилээ hэмди гэжэ мэдүүлнэ. Тиихэдээ эхин классуудайхидта үнинэй багша Е. А. Хензыхенова багшалhан байна. Тэрэ мүнөө жэлдэ hургуулида орохо зургаатай үхибүүдые неделидэ хоёр—гурба суглуулжа үзэгтэ, тоодо оруулhан, бэшэхэ, зураха хэрэгтэ hургаhан юм. Тиихэдээ тэдэниие партада hуулгажа бэшэ, харин наадантайнь холин, экскурсида ябуулдаг байгаа. 35 hурагшад мүнөө жэл нэгэдэхи класста шэнэ дүримөөр шудалхань. Энэ урданай дүримhөө ямар ондоотойб гэхэдэ, предмедүүдые заахадаа багша гол анхаралаа теоретическэ таладань хандуулха байна. Тиихэдээ шэнэ дүрим үхибүүдэй анхарал хараада абалсан зохёогдоhон. hонин дээрээ hонгиношье амтатай гэдэгтэл, багшань үхибүүдые нэгэл hонирхуулжа абаад лэ, тэрэнээ алдуулангүй үргэлжэлүүлхэ болоно. Тиигэжэ hурагшад нэгэ предмедые түргэн болзор соо шудалха. Жэшээнь, үзэгтэ, тоодо оролго 12—14 хоног үргэлжэлдэг hаа, мүнөө 3—4 хоногто үргэлжэлхэ. Энээнэй ашаар, тоо бодолго абажа харабал, энэ нэгэдэхи классайхид мүнөөнэй хоёрдохи класста шудалдаг дүрим нэгэ жэл соо дүүргэхэ байна.

Шэнэ дүримдэ нэгэдэхи классhаа оролго хадаа үхибүүдэй өөhэдын оролдолго, бэлиг гэхэ мэтэ шэнжые багаhаань харуулха шадалтай юм. Тиигэжэ саашадаа hурагшадай факультативна дүримөөр hураха хэрэгтэнь үндэhэ hуури табижа үгэхэ байна.

Энэ талаар Оронгын дунда hургуулида нёдондонhoo эхилжэ мүн лэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулагдаа юм. Гол предмедүүд болохо физикэ, хими, биологи, математика, литература ба хэлэ шудалалгада гол анхарал хандуулагдадаг болоhон. hурагшад урогуудта булта суггаа hуудаг байбашье, эсэстэнь ондоо нэгэ үдэр нэмэлтэ хэшээлнүүдэй болоходо бүлэгүүд боложо хубаардаг байна. Математигууд нэгэ бүлэг, литераторнууд хоёрдохи бүлэг гэhэн шэнгеэр сугларжа, сүлөө классгаа хамтаржа, дуратай предмедээ бүри гүнзэгыгөөр шудалдаг байгаа.

Үнгэрэгшэ hуралсалай жэлдэ тэдэнэртэ үлүү класс олдожо үгэдэггүй зобоодог hэн. Теэд мүнөө жэлдэ дирекци гол предмедүүдые заалгада тусгаар кабинедүүдые тааруулжа бэлдэбэ. hуралсалай элдэб хэрэгсэлнүүд табигдаа. харуулан ойлгуулха материалнууд олошоруулагдаа. Гол предмедүүдэй хэшээл тус кабинедүүдтэ үнгэрэгдэхэ юм.

Эдэ бүгэдэ хадаа ябан ошон бүхы hургууляараа факультативна дүримдэ шэлжэн оролгын үндэhэ hуури боложо үгэхэ юм. Тэрээнтэй дашарамдуулан багшанарай мэргэжэлээ, эрдэмээ дээшэлүүлхэ ехэ хүдэлмэри мүнөө жэлhээ ябуулагдажа эхилхэнь. Гол зүйлнүүдые заагшадынь мүнөө үеын эрдэм наукын бүхы hалбаринуудта нэмэжэ байгаа шэнэ шэнэ туйлалтануудые шудалха болоно. Урданайхида адли, ганса учебнигээрээ, институдта hурахадаа ойлгоhон дүршэлөөрөө урогто бэлдэлгэ мартагдаха. Гадна совет hургуулиин элитэ ехэ туйлалтануудые, түрүү багшанарай дүй дүршэлые шудалалга мүн лэ ябуулагдаха. Эдэ бүгэдэ хүдэлмэриие Оронгын дунда hургуулиин багшанар, коммунистнар, комсомолшууд эршэмтэй ябуулхаар бэлэн.

III

Оронго нютагай энэ hургуулинь 1958 онhoo долоон жэлэй байhан аад, дунда болгогдоhон, эндэхид мэргэжэлтэй, дүй дүршэлөөр баян багшанараараа омогорхохол ёhоороо омогорходог байна. РСФСР-эй габьяата багша Надежда Спасовна Арзаева түрүүтэй Н. Г. Содбоева, В. В. Семенова, Е. А. Хензыхенова болон бусад залуу үетэниие эрдэмэй орьёл өөдэ олон жэл хүтэлнэ, тэдэнэр Оронгодоо эгээ хүндэтэй зониинь юм. Нютагай соёл сурталай хүдэлмэридэ багшанарhаа эдэбхитэй хабаададаг зон байхагүй. Урал hайханай бүлгэмдэ, лекторнүүдэй бүлэгтэ мүн бусадшье ниитэ хүдэлмэридэ тэдэнэр ходо доол түрүү зэргэдэ. Тэдэнэй эбтэй зетэй ехэ бүлэ мүнөө англи хэлэ зааха А. С. Бадарханова, физик В. О. Будожапова, литератор Т. Д. Жабанаева гэгшэдээр нэмэбэ. Багшанарай институт дүүргэhэн эдэ залуу нүхэд байра байдалаар хүсэд хангагдаад, hургуулиингаа ажал хүдэлмэридэ хам оролсобо.

Иимэ бэлэдхэл hайнтайгаар hуралсалайнгаа шэнэ жэлые угтаhан Оронгын дунда hургуулиин багшанарай ажал хүдэлмэриин урагшатай байхань найдамтай.

Д. ЭРДЫНЕЕВ,
манай тусхай корр.

БАГШАНАРАЙ ЗҮБЛӨӨН БОЛОБО

Мухар-Шэбэрэй багшанар хадаа бүгэдэ ниитын найман жэлэй hургуулитай болохо асуудал бэгони болзорто шиидхэхэ, мүн бүгэдэ ниитын дунда hургуулида орохо тухайда хэлсээ. Гадна багшанарай бүхэсоюзна съездын дүнгүүд, hуралсалай болон хүмүүжүүлгын хүдэлмэри hайжаруулха тухайда аймгүйсэдкомой гэгээрэлэй таhагые даагша А. М. Калашников элидхэлдээ онсо тэмдэглэhэн. Хушуун-Үзүүрэй дунда hургуулиин директор Д. Д. Дашиев, аймагай военком Ю. Т. Иванов, аймгүйсэдкомой гэгээрэлэй таhагай инструктор, багшанарай бүхэсоюзна съездын делегат О. В. Ефимова, ВЛКСМ-эй райкомой нэгэдэхи секретарь Ю. Ш. Парпаев, КПСС-эй Мухар-Шэбэрэй райкомой нэгэдэхи секретарь Н. И. Малыгин гэгшэд хэлэhэн байна.

Хоёрдохи жэлээ нэгэ класста hураха ябадал усадхаха, революционно, дайшалхы ба ажалай hайн hайхан заншалда үхибүүдые hургаха гэжэ тэмдэглэбэ.

Л. ЛУГОВСКОЙ,
«Ленинэй зам» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

ЭХИН КЛАССУУДТА hАЙНААР hУРАБАЛ...

hаяхан Улаан-Үдэ хотодо үнгэргэгдэhэн республикын багшанарай августын зүблөөн дээрэ hуралсалай хүдэлмэридэ шэнэ онол аргануудые нэбтэрүүлхэ, үхибүүдтэ нэгэдэхи классhаань эхилжэ hайн мэдэсэ хадуулгаха тухай үгэ хэлэгшэд онсолон тэмдэглэhэн байна. Энэ талаар Хориин аймагай hургуулинуудта юун хэгдээб? Манай корреспондент тэндэхи аймгүйсэдкомой hуралсалай таhагые даагша нүхэр Б. С. ШОЙНЖОНОВТО аймагайнгаа эхин классуудай хүдэлмэри тухай хөөрэжэ үгэхыень гуйhан байна. Бидэ мүнөө тэрэнэй харюу толилбобди.

— hуралсалай шэнэ дүримдэ шэлжэн оролго түбхын түрүүн эхин классуудай хүдэлмэриие шанараар эмхидхэhэнhээ сэхэ дулдыдаха ушартай байгаа. Тиимэhээ бидэ үшөө 1965 онhoo эхилжэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулжа байнабди. Түбхын түрүүн эхин классуудай hуралсалай баазые hайжаруулха, тэндэ шэнэ онhон түхеэрэлгэнүүдые олошоруулха хүдэлмэри хэгдэжэ эхилhэн юм. Эдэ бүгэдэhөө мүн эхин классуудые (тэдэ манда 164 юм) мэргэжэлтэй багшадаар хангалга хожомдоогүй. Бидэ түрүү багшанарай дүй дүршэл шудалха, эрдэмээ дээшэлүүлхэ хүдэлмэри эмхидхэнхэйбди. Гадна hургуули түрэлхид хоёрой хоорондохи холбоо бүри дүтэ болгохо талаар мүн горитой ажал хэгдэhэн гээшэ.

Гурбан жэлэй туршада хэhэн энэ ажалайнгаа дүн hаяхан гаргаhан байнабди. Эгээл ехэ туйлалтамнай юуб гэхэдэ, аймаг дотор hургуулиин шэнэ гэрнүүд бодоо. Тиигэжэ 14 эхин hургуулиин hурагшад мүнөө энэ сентябриин 1-hээ типовой проектээр баригдаhан шэнэ, hаруул hургуулинуудта ном үзэжэ эхилбэ. Эдэнэй барилгада аймагай колхоз, совхозуудай үүргэ тон ехэ. Хоёрдохи туйлалтамнай—багшанарай дунда hуралсал үргэнөөр ябуулhан дээрэhээ харагдаа. Гансахан 1967—1968 оной hуралсалай жэлдэ элдэб курсануудта, семинарнуудта багшанар 19 дахин сугларжа, эрдэм наукын шэнэ туйлалтануудтай, совет багшанарай түрүү дүй дүршэлтэй танилсаhан байна. Энээнэй ашаар эхин классуудта муу hурадаг үхибүүд гансата үсөөрөө. Жэшээнь, тэдэ 1965—1966 онуудта 232 байгаа. Тиигээд 1966—1967 онуудта 169 болоо. 1967—1968 онуудта тэдэ 91. Мүнөө жэлдэ эдэниие бүри үсөөрүүлхэ, шадаал hаа усадхажа үзэхэбди.

Мүнөө жэлhээ аймагаймнай эхин классуудта үхибүүд шэнэ программаар ном үзэжэ эхилхэнь гээшэ. Илангаяа үхибүүдэй эрдэм хадууха үндэhэ hуурииие бүхөөр табиха гэжэ оролдогдохо юм. Бүхы предмедүүдые шудалалга хүшэр, хүнгэнэйнгөө талаар арбан жэлэй туршада хубаарилагдаха. Тиихэдээ үхибүүдэй hүбэлгэн, ухаансар талань, шадал хүсэниинь хараада абтаха байна. Иимэ болохолоороо тэдэнэр түрүүшын 4 жэлдэ үзэдэг юумэеэ 3 жэл соо дүүргэхэ байна.

Бидэ эхин классай hурагшадай хүмүүжэлдэ, тэдэнэй hуралсалда юундэ иимэ тусгаар анхарал хандуулнабибди гэхэдэ, тэдэнэр энэ түрүүшынгээл алхамуудhаа бүхы ерээдүйнгөө, бүхы наhанайнгаа эхи табиха бшуу. Илангаяа тэдэниие hургуулида ерэхэhээнь бүри урдуур бэлдэжэ эхилхэ хэрэгтэй байна. Энэ хүдэлмэриие, хэнэйшье мэдэhээр, хүүгэдэй саадуудта ябуулха ёhотой юм гээшэ ааб даа. Теэд манай аймагта мүн ондоо тээ баhал тиимэ ёhотой, горитой дутагдалнууд үзэгдэдэг. Ушар юуб гэхэдэ, хүүгэдэй саадууд үхибүүдые hургуулида бэлдэхэ талаар нэгэшье тусхай дүримгүй. Ехэнхидээ тэдэнэртэ нэгэдэхи классуудта үзэхэ юумэнүүдые зааhан байдаг. Энэнь халтад гэхэдээ, hургуулида ороод, ном үзэжэ эхилхэдэнь hаалташье хэхэеэ hанана гү гэжэ hанахаар байгша. Тиимэhээ, минии hанахада, тус хүдэлмэриие бултаараа хэлсэжэ, зүбшэжэ, нэгэ дүримтэй болгохын хойноhoo оролдохо байгаабди гэжэ hананаб.

hаяхан Москва хотодомнай болножо үнгэрhэн багшанарай бүхэсоюзна съезд нилээд ехэ удха шанартай олон шиидхэбэринүүдые абаа. Илангаяа коммунизм байгуулха залуу үетэниие эрдэмээр хуяглаха, дүрбэн тэгшэ бэрхээр hургаха, эсэгэнэр аханарайнгаа эхилhэн агууехэ хэрэгые саашадань үргэлжэлүүлхэ хүнүүд болгохо гээшэ hургуулинуудай гол шухала зорилго болохо ёhотой. Манай Хориин аймагай багшанар, бүхы гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд энэ агууехэ хэрэгые эршэмтэй ябуулхын тула хүсэ шадалаа гамнахагүйнь лабтай.

Нэгэдэхи класста орогшод.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

Амаралтын үдэрэй хуудаһан

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:
- Арадай аман үгын баялигһаа
- Будамшууда ерэһэн бэшэг
- Хилын саанаһаа ерэһэн телеграмманууд

ЮРӨӨЛНҮҮД...
ТЭДЭНЭЙ УДХА ШАНАР

Юрөөлнүүд буряад зоной бэе бэедээ һайн, амгалан, жаргалтай ажаһуухые хүсэдэг багаханууд, шүлэгэй маягтай аман үгын зохёолнууд гээшэ. Эдэ ехэнхидээ хоёр гү, али дүрбэн богонихон мүрэнүүдһээ бүридэжэ, һайн һанал бодол хүсэдэг байна.

Тэдэнэй удхаар буряад зонойнгоо бүхы һанаа сэдьхэлые ойлгожо боломоор.

Кабанскын аймагай буряадуудай дунда юрөөлнүүд ехээр таранхай. Эдэниие ехэнхидээ наһатай хүнүүд хурим түрын болоходо, үхибүүнэй түрэхэдэ, армида гү, али холын һургуулида хүбүүд, басагадые үдэшэхэдөө, загаһа барилгын эхилхэдэ хэлэдэг юм. Хүндэшэ хүршэнэрөө зол жаргалтай ажаһуухыень юрөөдэг. Хурим түрэ дээрэ юрөөлнүүдые хэлэхэ дуратайшуул олон байдаг. Хоёр инаг хүнүүдэй гэр бүлэ боложо, ажабайдалаа түбхинүүлжэ эхилхэдэ буряад арад анханһаа юрөөдэг заншалтай бшуу.

Тиин мүнөө үеын хуримай юрөөлнүүд ямар удхатай гээшэб? Жэшээ болгон Кабанскын аймагай буряадуудай хэлсэдэг юрөөлнүүдые хараад үзэе.

Залуушуулай түрэ дээрэ имэрхүү юрөөлнүүдые дууламаар:

«Огторгойн гэрэлтэхээр
Номоёо зүүжэ ябаарай.
Хүн зондо нэрлүүлхээр
Хүбүүтэй боложо ябаарай...»

Энэ юрөөл һая хадамда гараһан залуу басаганда зорюулагдадаг. Басаганайшье, хүбүүнэйшье талаһаа хэлэжэ болоно. Олонхи ушарта үндэр наһатай үбгэд, хүгшэд юрөөхэ ёһотой.

Шүлэгэй маягаар хэлэгдэһэн юрөөл хэзээдэшье мартагдадаггүй. Гэбэшье хүн бүхэн бэе бэеһээ улүүсэ гоёор уянгалуулан байжа юрөөхые оролдодог. Тиимэһээ үгэ бүхэнөө ходорхой ульгамханаар, удха шанарыень онсо тэмдэглэн үгүүлдэг ушар дайралдадаг. Шанга шамаруун һамган, уужам сэдьхэлтэй эхэ боложо ябахыень хүсэдэг юм.

«Хара торго эсхэн ерээрэй,
Хадамай хүбүүндэ зохид
ерээрэй.
Эреэн торго эсхэн ерээрэй,
Эжы абадань зохид ерээрэй...»

Юрөөл болбол арад зоной һанал бодол, зориг эрмэлзэл бодотоор харуулхаһаа гадна, мүнөө үдэрэй эрилтэдэ түгэс харюусажа шадана. Мүнөө сагай түрэ дээрэ ехэнхидээ совет хүнэй һуудал байдал тухай олон юрөөлнүүд хэлэгдэнэ. Мүн Буряад арадай соёл культурын, гэгээрэл болбосоролой хүгжэлтые харуулһан юрөөлнүүд бии.

«Сэрэгынгээ мори амаруулжа,
Сэнхинүүр машинаяа олоор
гаргагты.
Сээжын һургуули үзүүлжэ,
ЦК хүрэхөөр хүбүүтэй болог ты!
Үндэр добоёо хушахаар
Үхэр малаа олон болгогты.
Эрдэм һургуулидаа һуража,
Эхэ эсэгэеэ баясуулагты!

Шэнэ, имагтал социалис түхэлэй ажабайдал магтаһан юрөөлнүүдтэ хүнүүд мүнөө анхаралаа хандуулна. Залуу үетэндэ түшэглэһэн, найдаһан удхатай, мүн хүнүүдһээ дутангүй хүдэлхыень, үнэр баян ажаһуухыень хүсэһэн дуунуудшье дайралдана.

«Эрын ээмдэ,
Агтын һаргамда хүрөөрэй.
Буурал сагаан толгойтой
Баян һайхан юрөөлтэй
ябаарай...»

Кабанскын аймагай буряадууд хадаа эртэ урда сагһаа ородуудтай холбоо барисаатай байһан, байһааршье. Энээн дээрэһээ хараад үзэхэдэ, имагтал социалис байдалай ямаршье шэнэ гурим, ёһо заншал мэтые түргэнөөр халан абадаг байна.

«Багша Ленинэй һургаалые
Бахим түргөөр шудалжа,
Бүмбэрсэг дэлхэй дээрэ
Багшанар болон ажаһуугты!»

Шэнэ юрөөлнүүдэй гол түлэб удхань юуб гэхэдэ, марксизм-ленинизмын классигуудай үзэл сурталда үнэн сэхэ ябахые захина, соёл культураяа социалис ёһоор хүгжөөхые уряална. Совет арадай ажабайдалай бүхы талануудыень бодотоор харуулхаһаа гадна, аха дүү арадуудай хоорондохи хани барисаае магтана, хэжэ байһан ажал хүдэлмэридөө үнэн сэхээр хандахые хүсэнэ.

Совет үеын юрөөлнүүд соо эгээ шухалань юуб гэхэдэ, орон доторoo коммунизм байгуулгада бүхы шадалаараа хабаадалсаха, улад зоной дунда нэрэ хүндэтэй ябаха гэһэн удхатай юрөөлнүүд ехэ олон.

«Хушуун газар хэлбэлзүүлжэ,
Хоолостой талха ургуулжа
байгты.
Колхоз, совхозоо баяжуулжа,
Коммунизмын замда орожо
байгты...»

Коммунизм байгуулагшад хадаа һанаан бодолоороо, һэшхэл зүрхөөрөө сэбэр хүнүүд байха ёһотой. Буряад зон эртэ урда сагһаа хойшо худалша, хулгайша хүндэ аргагүй дураа гутадаг; хүн гээшэмнай зүрхэ сэдьхэлээрээ ямар байха ёһотойб? гэһэн асуудалнуудта анхаралаа табидаг байһан. «Нэрээ хухаранхаар, яһаа хухара»,— гэһэн Буряадай оньһон үгэ бултанда мэдээжэ ха юм даа. Хүн болбол үнэн сэхэ, арюун сэбэр, зоригтой, солбон дорюун байха ёһотой бшуу.

«Булад шэнги хатуу,
Булаг шэнги сэбэр байгты!
Наранда адли гэрэлтэй
Уран сагаан албандаа
Нэрэтэй ябагты.

Коммунис партиин хэрэгтэ үнэн сэхэ ябахыемнай уряалһан, мүн революциин мүхэшэгүй хурса һонор темэдэ зорюулагдаһан юрөөлнүүд бии.

Мүн Ленин багшын заяаһан харгыгаар ябахые уряалһан мүрнүүд дайралдана:

«Ашата һайхан ажалаа
Алдангүй дахан ябагты!
Ашата багша Ленинэй заабаряар
Арюун саашаа жаргагты!..»

Коммунис партиин хүтэлбэреэр буряад арад һанагдашагүй ехэ илалтануудые туйлажа гараа. Кабанскын аймагай буряадууд энэниие һайнаар ойлгоһон, мэдэһэн тула юрөөлнүүд доторoo зол жаргал асарһан Ленинэй партида үнэн сэхэ ябахые уряалан дуулана:

«Октябриин хубисхалай ашаар
Эрхэ сүлөөтэй болоһон
Эхэ оронойм арадууд
Эгүүридэ жаргалтай ябаг лэ!
Энхэ амгалан жаргал—
Эсэгэ Ленинэй һургаал мүн!»

Балшар бага наһанһаань үхибүүдээ пионернүүдтэй нүхэсэхыень уряалһан юрөөлнүүд бии:

«Улаан галстуг зүүһэн
Ульянов-Ленинэй ашанар,
Согтой хүхюун пионернүүд
Солгёон дуугаа дуулана...»

Октябриин дүлэн соогуур олоһон эрхэ сүлөөгөө хамгаалхын тула совет арад, тэрэ тоодо буряад арад, немец булимтарагшадые һэегүй сохилсоо һэм шуу. Мартагдашагүй баатаршалга магтаһан юрөөлнүүд гэхэдэ:

Дайсанаа даража,
Дайгаа дүүргэжэ,
Даагаа һүүлдэжэ,
Элүүр, амгалан бусагты!
Галда дүрэхэгүй,
Уһанда шэнгэхэгүй
Тобшо шэнги мэргэн ябагты,
Булад шэнги хатуу ябагты.

Дээрэ дурсагдаһан бүхы юрөөлнүүд совет үедэ зохёогдожо, Кабанскын аймагай буряадуудай дунда дэлгэрһэн байна. Арад зоной ажаһуудалые, хани харилсаае, ажал хүдэлмэриин бүхы талые тон зүбөөр харуулна.

Хэрбээ загаһа бариха тухай юрөөлнүүдые дурдаагүй һаамни Кабанскын аймагай буряадуудай хэлсэдэг юрөөлнүүд ехэл дутуугаар харуулагдаха. «Алдарта Байгал» гээшэмнай Кабанскын аймагай тосхонуудайнь эгээл хүндэтэй, дуратай газар ха юм. Юундэб гэхэдэ, эндэхи зоной ажал хүдэлмэри далайтай нягта холбоотой бшуу. Сэлэнгын адагта ажаһуудаг буряадууд загаһа барилгын ёһо гурим һайнаар мэдэдэг зомди гэжэ бэеэ тон зүбөөр тоолодог. Али зүгтэ олоор омоли ябаха ёһотойб? Мүнөө һүни аали намдуу гү, али долгитой байхыень алдангүй хэлэжэ үгэхэ аргатай үбгэжөөлнүүд нютаг бүхэндэ бии. Хүбүүд, басагадаа загаһа барихыень үдэшэхэ үедөө, үбгэд ехэ олзодо хүртэхыень, һалхи шуурганда дайрагдангүй ябахыень юрөөдэг:

Далайда ябахадатнай долгигүй,
Дайдада ябахадатнай манагүй
байг лэ!
Ута онгосын хотойтор,
Ута губшуурай нахиитар
Олзын ехэдэ хүртэгты!

Байгаалиин зэрлиг хүсые хазаарлажа, арад зондо аша туһатай юумэ хэжэ байһан мэргэжэлтэд үдэр бүри олошорно. Мэргэжэлтэдэй олошорхо, оньһон техникын һайжарха тудам Байгал дээрэ загаһашалхада аюултай бэшэ болоо. Шэнэ, хүсэтэ мотоортой онгосонууд хүйтэн уһа отолон, һалхи өөдэшье, уруушье түргөөр шууян зүдхэнэд. Загаһашадай ажал хүдэлмэри хүнгэн, аюулгүйшье болоо юм аабза. Һүүлэй үедэ загаһашадай һайндэр тэмдэглэгдэдэг боложо, али бүхы амжалтануудые хүсэһэн юрөөлнүүд олошороо:

«Байгалай барагдашагүй
баялигые
Баржаар тээжэ ерэгты!..»

Загаһашадые эгээл түрүүшын хэе үдэшэлсэхээ ерэһэн залуу бригадирта хүнүүд анхаралаа табидаг, һайн ябахыень хүсэдэг. Энэньшье ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, залуу хүн ехэл харюусалгатай юумэ даажа абаа бшуу.

Тэрээндэ имэ юрөөлнүүдээр хандадаг юм:

Олон зондо солотой ябаарай,
Омоли загаһанай таргые
баряарай!
Үргэн далайн олзодо хүртэжэ,
Үндэр дайдын дэлүүндэ хүртэгты!

Загаһа барилга тухай хэлэгдэһэн юрөөлнүүд хадаа бусад юрөөлнүүдтэ орходоо тад ондоо, өөрын илгаатай, шанар шэнжэтэй юм.

Буряад арадай сээжын оёорһоо бурьялан гарагша юрөөлнүүд оёоргүй гүнзэгы, удха ехэтэй, шагнажа байхадашье аятай зохид юм. Харин аман зохёолойнгоо дээжые мартангүй, улам саашадань хүгжөөжэ, саг үргэлжэ суглуулжа, арад зонойнгоо дунда үргэнөөр дэлгэрүүлжэ байбал һайн бэлэй.

С. БАБУШКИН.

ЗАНШАЛТА ВЫСТАВКЭ

Ленинэй ордено Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводто намар-бу... сэсэгүүдэй выставкэ эмхидхэгдэжэ, хүнэй нюдэ баярлуулдаг юм. Мэнэ һайхан эндэ ... кэ нээгдэжэ, хүнүүд олоороо ерэбэ.

Выставкын зал соо ороходо ямар гоё гэшэб даа! Улаан, сагаан, хүхэ, ягаан сэ... дэй олоороо һалбаран һууха, хүнэй нюдэ бүрхэжэ сэдьхэл баясана. Эндэ ороходоо хүн ... ямаршьеб үзэсхэлэн һайхан дэлхэйдэ ерэшэнэдэл болоно. Заводой цех болон ... гуудай хүдэлмэрилэгшэд эдэ сэсэгүүдые өө һэдөө ургуулжа, эндэ асаржа табяа ха... Заводой эхэнэрэй соведэй түрүүлэгшэ Лидия Беседнинагай габьяа эндэ угаа ехэ. Энэ ... дэй гэшүүдэй үүсхэлээр жэл бүхэндэ нимэ выставкэ эмхидхэгдэдэг юм. Зураг ... А. Орешковэй нэрэмжэтэ парк соо эмхидхэгдэһэн выставкын сэсэгүүд. Угаа томо ... харахада гайхалтай.

П. БУРМАКИНАЙ фото

ХИЛЫН СААНАҺАА
ТЕЛЕФОН ★ ТЕЛЕГРАФ ★ РАДИО

ЧЕХОСЛОВАКИДАХИ БАЙДАЛ ТУШАА

Москвада болоһон совет-чехословак хэлсээнүүдэй үедэ абтаһан шиидхэбэринүүдэй угаа ехэ удха шанартай байһаниинь үдэр ерэхэ тудам бүри элеэр харагдана. Чехословакидахи байдал улам бүри заһаржа байнхай. Остравса-Карвинска нүүрһэнэй бассейн августын 29-дэ нүүрһэ малтан абаха үдэрэйнгөө даалгабарие дүүргээ. Пльзендэхи заводууд хүсэд хүсөөрөө хүдэлнэ. Үргаса хуряалга түлэг дундаа ябажа байнхай. Һургуулинууд һуралсалай шэнэ жэлдэ бэлдэнэ.

Оронойнгоо хүтэлбэриие нэгэн һаналтайгаар дэмжэхыень, үйлэдбэриин хүдэлмэри заһаруулхыень Профсоюзай Центральна Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр К. Полачек радиогоор үгэ хэлэхэдээ уряалаа. Эхэ оронойнгоо аша туһада шэн зоригтойгоор алба хэхыень ороной бүхы эрдэмтэдые Чехословакиин Наукануудай академи уряалаа.

Словакиин Коммунис партиин ЦК-гай Президиумэй заседани Братиславада болоо. Словакидахи политическэ оршон байдалай һайжаржа байһан тухай тэндэ тэмдэглэгдээ. КПЧ-гэй хүтэлбэриие эдэбхитэй ажал хүдэлмэреэрээ, нэгэн һаналтайгаар дэмжэхыень бүхы эрхэтэдые ЦК-гай Президиум уряалаа. Арадай ажахые, транспортые, хэлхеэ холбоон болон худалдаа наймаае саашадань хүгжөөхэ талаар Словакиин коммунистнуудай ойрын сагта бэелүүлхэ гол зорилгонууд тодорхойлогдоо.

Прагын ба Братиславын радиостанцинууд дахяад хүдэлмэрилжэ эхилээд, партийна ба правительственна мэдээсэлнүүдые, ЧССР-эй хүтэлбэрилэгшэдэй хэлэһэн үгэнүүдые дамжуулдаг болоо. Нюуса радиопередатчигуудай ябуулганууд үсөөрөө. Хэблэл үшөөл хүсэд һайнаар хүдэлдэг боложо шадаагүй байһаар.

Орон дотор гурим журамай тогтоогдожо байха үедэ арадта харша этэгээдүүдэй һүйдхэлтэ ябуулга элитээр хэхэнь, хүн зониие мэхэлхэнь, харата аашануудые гаргахань бэрхэтэйл боложо байнхай. Революцида харша ябуулга хэхэ онол аргануудай хубилжа байһаниинь элитээр харагдана. Москвада болоһон совет-чехословак хэлсээнүүдэй үедэ хамтаараа абаһан шиидхэбэринүүдтэ эсэргүү, тэдэниие бэелүүлхэ талаар партиин ба гүрэнэй абажа байһан хэмжээ ябуулгануудта эсэргүү тэмсэл эмхидхэхэ һэдэлгэнүүдые чехословак арадай дайсад, социализмда эсэргүү бүхы хүсэнүүд бүри эдэбхитэйгээр хэнэ.

Социалис хани нэгэдэлһээ ЧССР-ые таһалха уршагта һанаашалгануудай урагшагүй байһан тухай хэдэ хэдэн капиталис оронуудта ойлгодог боложо байгаашье һаань, Чехословакидахи революцида харша этэгээдүүдэй һүйдхэлтэ ябуулганууд гадаадын хархис хүсэнүүдээр урда мэтэ эдэбхитэйгээр дэбжэгдэдэг зангаараа. Чехословакидахи революцида харша этэгээдүүдэй һүйдхэлтэ ябуулга хэхыень урда мэтэ түхиржэ байдаг ХДС—ХСС гэжэ католическа партиин хэтэрмэ өтэгээдүүд, шэнэ түхэлэй фашис хүсэнүүд ФРГ-дэ коммунизмда эсэргүү номнол эдэбхитэйгээр хэжэ байһаар. Бониско номнолшодые Австриин хэблэлэй зарим органуудай дэмжэжэ ороһон баримтада анхарал хандуулхаар байна. Германиин империализмын һанаашалгануудтай холбоотой түүхын һургаалнууд Австрида мартагдаха ёһогүй байгаа гэжэ һанагдахаар лэ байгаал даа.

Империалис хүсэнүүдэй, тэдэнэй агентурын замда социалис оронуудай нэгэдэмэл фронт хүсэтэ хаалта болон зогсоо. Энэ хадаа Чехословакидахи социалис байгуулалтые бэхижүүлхэ бата найдабари боложо үгэнэ. Социалис байгуулалтые бэхижүүлхын тулада өөрынгөө Коммунис партиин хүтэлбэреэр ЧССР-эй арад мүнөө нягтаар жагсажа байнхай.

ТАСС, августын 30.

США-гай коммунистнуудай программа

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). США-гай Коммунис партиин һунгуулиин урда тээхи программын хоёрдохи хубиие «Дейли уорлд» газетэ тунхаглаа. Тэрээн соонь орон дотор налог таталгын гурим шүүмжэлэгдэнхэй, тэрэшэлэн ёһотойл демократиие хүгжөөхэ дурадхалнууд оруулагданхай.

США-да налог таталгын гуримые хубилгаха тухай американ коммунистнууд эрилтэ хэнэ. Тэдэнэр бага салин абадаг бүлэнэрһөө налог таталгые хороохо, тиихэтэй хамта ехэ салин абадаг хүнүүдтэ, фирмэнүүд болон корпорацинуудай ашаг олзодо налог ехэ болгохо тухай дурадхал оруулна.

Орон дотор ёһотойл демократиие хүгжөөхэ программа табиха зуураа гүрэниие полицейскэ ёһоор хүтэлбэрилгые хамагай түрүүндэ болюулха тухай США-гай Компарти эрилтэ хэнэ. Политическэ шалтагаанаар хаагдагшадые сүлөөлхэ, негрнүүдэй ба дайн байлдаанда эсэргүүсэдэг ажал ябуулагшадые хашалга, хэһээлгые болюулха, гражданин бүхэнэй хубиин эрхэ сүлөөе наринаар сахиха шухала гэжэ коммунистнууд тоолоно.

США-гай Коммунис партиин ажал ябуулгада эсэргүү бүхы хизаарлалтануудые болюулха, политическэ ажабайдалда, гэгээрэлэй гуримда, хүдэлмэридэ абалгада коммунистнуудые газаашалдаг ябадал болюулха эрилтэ хэгдэнэ.

ЕХЭЭР ҺОНИРХОГДОБО

КАБУЛ. (ТАСС). Кабулда эмхидхэгдэһэн уласхоорондын дүрбэдэхи выставкые Афганистанай ниислэлэй хүн зон ехэ һонирхолтойгоор хаража байнхай. Энээндэ арбан табан гүрэн, тэрэ тоодо Советскэ Союз хабаадана.

Совет павильон, тэрээн соо табигдаһан экспонадууд илангаяа ехээр һонирхогдоно.

ЧИКАГЫН ХАРА ҮДЭР

ЧИКАГО. ТАСС-ай тусхай корреспондентнүүд С. Лосев, Г. Фримэн иигэжэ дамжуулна: августын 28-най үдэр демократическа партиин ба Чикаго городой түүхэдэ хара үдэр боложо орохо. Вьетнамда Вашингтоной хэжэ байһан уршагта муухай ябуулгада эсэргүүсэһэн хэдэн мянган американецуудые зэрлиг муугайгаар мүрдэһые тайлбарилхадаа, «Си-Би Эс» кампаниин шэнжэлэгшэ Уолтер Кронкайт бэшэһэн байна. «Чикаго дейли ньюс» газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, энэ мүрдэлгэ хэһээлгын үедэ гурбан зуун хүн шархатаа, 267 хүн арестовалагдаа. Демократическа партиин съездын гурбан үдэрэй турша соо үргэлжэлхэ үедэ полициинхидээр 450 хүн арестовалагдаһан байна.

Мичиган-Авеню гэһэн дабшалгада съездын 600 шахуу делегат хабаадалсаа. Тэдэнэр полициин зэрлиг аашануудта, сэрэгые жүрөөдэһэн программа съездын баталан абаһанда дураа гутажа байһанаа элирхэйлэн мэдүүлээ.

Камбоджын шууд сэхэ шиид...

ПНОМ-ПЕНЬ. (ТАСС). Бэез ... ги, сэрэгэй бүлэглэлнүүдтэ хабаа... сахагүй политика шууд сэхээр ... лүүлхэ гэжэ шиидэнги бай... Камбоджо дахяад харуулаа. ... Урда Азидахи сэрэгэй-политич... организацида хабаадалсахаһаа ... шангаар арсажа байһанаа Ка... жын правительство августын ... толилһон мэдүүлгэ соогоо элирхэй...

Эдмунд Маски—США-гай вице-президентын канди...

ЧИКАГО. (ТАСС). Вице-прези... тын кандидадаар сенатор Э... Маски гэгшые дэбжүүлбэл та... жатайда тоолоноб гээд демокра... ска партиһаа президентын туша... кандидат Губерт Хэмфри эндэ ... һон пресс-конференци дээрэ ... хоо.

Э. Маски хадаа Джонсоной пра... тельствын мүнөө Вьетнамда бэелү... дэг политикые дэмжэдэг юм. Де... ратическа партиин һунгуулиин п... граммые тус партиин съезд ... зүбшэн хэлсэлгын үедэ тэрэ ... һэн байгаа.

Сэрэгэй албанһаа табил... болюулба

БОНН. (ТАСС). «Чехословаки... оршон байдалһаа уламжалан» ... руун Германиин оборонын минис... ство захиралта гаргаа. Тэрэнэй ёһ... бундесверэй солдадуудые табидаг ... рим ойрын суббото болон воск... сенинүүдтэ дахяад болюулагдаа.

Энээн тухай «Франкфуртер ру... шау» газетэ мэдээсээ.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Худө... гэй коммунистнуудай шухала ... рилгонууд» гэһэн түрүү бэшэ... Һуралсалай шэнэ жэлдэ зори... лагдаһан материалнууд. Ургаа... хуряалга тухай информацинуу... ТАСС-ай шухала мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Пар... тийна ажабайдал» гэһэн гарша... доро М. Ботинскиин статья. Рей... довэ шалгалтын материал. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ой... до зорюулагдаһан материал.

Гурбадахи хуудаһанда: Чехос... ловакидахи байдал тухай ТАСС-... ай мэдээсэлнүүд. Дэлхэйн һони...

Дүрбэдэхи хуудаһанда. П. Бур... макинай фоторепортаж. Нют... нютагай һонин. Соносхолнууд.

СЭНХИР ЭКРАНУУДТ...

Үдэрэй 15 часһаа үдэшын ... час хүрэтэр Москваһаа дамжу... га. 17 часһаа «Ставка боль... чем жизнь» гэһэн Польшын те... визионно фильм. V серинь. ... часһаа Улаан-Үдын телевид... «Амар мэндэ, һургуули!» гэ... дамжуулгаар программаяа эхи... хэ. 19 часһаа «Бегущая по во... нам» гэһэн уран һайханай филь... Үдэшын 8 часһаа һүниин 1 час ... минута хүрэтэр Москваһаа да... жуулга. 20 час 35 минута... «Мүнөөдэр нефтнин болон газ... промышленностиин хүдэлмэри... дэй бүхэсоюзна үдэр» гэһэн да... жуулга. 0 часһаа футбол. Эн... Киевэй «Динамо» Бакугай «Нефт... чи» хоёрой хоорондо СССР-эй т... рүү һуури эзэлхын түлөө эхи... һэн мүрысөөн харуулагдаха.

Редакторай орлогшо
М. Н. НИМАЕВ.

Гор. Улан-Удэ, типографи... Управления по печати при Со... вете Министров БурАССР
Н-01868. Зак. № 916.

Будамшуугай почтоһоо

ЯБАҺАН ХҮН ЯАХАДАА ЯҺА ЗУУНАГҮЙБ?

Гармажаб үбгэнэй энэ ябадал эдэ нёдондо жэлһээ эхилһэн юм. Тэрэ гэһээр энэшье тэрэшье хүниие бэдэрнэ, туһалхые гуйна, хэрэг барина. Теэд толгойгоо үргэжэ, үбгэжөөлэй гуйлтые анхаран шагнаха хүнүүд конторын таһалганүүдтахи столой саагуур шоото татажа һуугаашадай дунда хоморшог лэ байшоо. Түрүүшээр үбэлэй янгинама хүйтэндэ ашаанай машина дээрэ һуужа даарача, зүдэржэ ябаад, 40-өөд модоной зайда оршодог Хүдэри-Сомон ошодог һэн. Тиигээд хабарай хаггсуу һалхинда шэрбүүлэн, үнөөхи ябадалаа үргэлжэлүүлээ. Удаань халуун наранданшье шаруулжа, бороо һалхиндашье дайруулжа ябаха болоогдобо. Ниганһээр намарай шабар шалбааг умбажа ябахаар болоогдохонь гү, хэн мэдэбэ... Юрэдөө үнэгэнэй хойноһоо хүсэжэ ядаһан сүхэршэгүй ангуушандал энэ үбгэжөөлнай ябанал даа, барһаншни. Нээрээшье тэрэ бэдэржэ ябаа юумэниинь мэхэтэй үнэгэн шэнгеэр эндэ тэндэ хараа бараагаа халта харуулаад лэ, хүсэгдэнгүй зугадажа ябанал. Анхан тэрэнь үбгэжөөлэй ажалша шэрүүн гарта ороһон аад лэ, һанагдаагүйгөөр һуга һүрэжэ арилһан юм. Энээндэнь совхозой нормировщик Я. И. Жарников тодхор татажа, тэрэнэй уршагһаа Гармажаб Санжиевта барагдашагүй ябадал гараһан байна бшуу. Ябаха яахын хүшөөр үбгэжөөлнай энэ хабартаа үнөөхиеэ (үнэгэшье гэел даа) хүсэхэ янзатай болобо. Ядаржа сүхэрһэн үбгэжөөлдэ совхозой главна бухгалтерай орлогшо Н. Н. Зимирев туһалхаар забдаа ха юм. Энэ хүмнай нормировщик Жарниковай тодхороор алдагдаһан «үнэгэнэй» мүр улые бэдэрһээр, совхозой кассын түмэр хайрсагта хоргодожо байһыень хуулитаар элирүүлээд, тэрэ хайрсагые һэмээхэн заажа:

— Үнэгэншни ёһоорoo эндэ хоргодоод байна. Бү зобо. Эндэһээ хаанашье гаража ошохогүй. Яагаад гарташни оруулха арга хэрэг хэхэбди,— гэжэ найдуулбал даа.

Үбгэжөөлнай досоогоо баярлаһандаа эсэһэн тулиһанаашье мартан, һанаагаа одоошье уударжа, гэртээ харяа бэлэй. «Үнэгыеш гарта оруулая, түргэн ерэ»,— гэһэн захяа хүлеэгээд һууба. Хоногууд үнгэржэл байна. Һара, хоёр һара... Хүлеэгдэһэн захяа хүрэжэ ерэхэ юм бэшэл даа. Тиихэдэнь үбгэжөөлэй һанаанда баһал түбэгтэй болоно, хүлеэжэ ядахадаа дахин лэ Хүдэриин гол тээшэ харгылжа эхилбэ. Мүнөө тэрэ Зимирев гээшээ олохонь бэрхэтэй болошоо. Ажал хэрэгээрээ ходол ишэ тиишээ ябашаһан байха юм. Тиигээд лэ үбгэжөөлэй баһал сумаа хооһон, гэр тээшээ Алтайн дабаагаар ябагалха...

— Манай Алтай нютаг хүрэтэр машина, автобус ходо ябажа байха бэшэ, хуули бусаар абхуулһан хэдэн түхэригөө бусаалгахын хойноһоо тулижал ябанаб даа,— гэжэ Гармажаб Санжиев гомдолтойгоор хэлэнэ.

«Хүсэгдэдэггүй мэхэтэй үнэгэнэй» хойноһоо дэмы хооһоор ябалгын яршагтай гол шалтагааниинь имэ юумэнһээ эхитэй юм. Нёдондо жэлэй ноябрь һарада Хүдэриин совхозой Алтайн отделениин үниинэй ажалшан Гармажаб Санжиев гурбан хүнтэй хамта нютагайнгаа үхибүүдэй саадта заһабари хэһэн, хашаа хорёоень сэбэрлэжэ гуримшуулһан байха юм. Энээнэйнь түлөө наряд табигдажа, эдэ 1 хүн 40 түхэриг хубаажа абаа бэлэй. Удангүй ахалагшаар хүдэлһэн Гармажаб Санжиевай ээлжээтэ салинһаа 29 түхэриг дарагдаба гээшэ. Үхибүүдэй саад заһабарилһанай түлөө үлүү мүнгэ ажалшадта түлэгдөө гэжэ бухгалтериинхид батална. Энээниие нормировщик нүхэр Жарников «тодорхойлһон» хэбэртэй. Хуули бусаар мүнгыень дараһан тухай Гармажаб Санжиев совхозой бухгалтеридэ, профсоюзай рабочкомдо хэдэ дахин хандаа, гуйлта баряа юм. Хэдэн олон һара үргэлжэлһэн хэрэг ябуулгын удаа арайшье гэжэ Хүдэри-Сомонһоо комисси ерэжэ, хүүгэдэй саад заһабарилһан хүнүүдэй ажалые хэмжэжэ тоолоод, анханайнь наряд зүбөөр табигданхай, 29 түхэриг хуули бусаар дарагдаа гэжэ элирүүлбэ. Энэ комиссиие совхозой главна бухгалтерай орлогшо нүхэр Зимирев хүтэлбэрилөө юм гэнэ. Тэрэ 29 түхэригыень Гармажаб Санжиевта бусаажа үгэхэ шиидхэбэри гаргахабди, тииһэнэй удаа мүнгэеэ бусаажа абахаш гэжэ найдуулһан байгаа. Теэд тэрэ гэһээрнь саг ошожол байна, харин «хүсэгдэхэгүй үнэгэн тухай» түүхэ үшөөл үргэлжэлһөөр.

— Хай даа, комиссиинхидня энэ хэрэг тухай гол таһа мартажархёол хаш даа. Даншье үни удаан абяа һураг дуулданагүй, Даргашуулһаа һурахадам мэдэхэшье хүниинь олдоногүй. Ши, хүбүүн, үнэн юумые үмөөрэгшэ ха юмши, Будамшуутнай гэжэ бии. Рабочкомдо гү, али бухгалтеридэ орожо миниии гуйлтые һануулжа үзыш. Тиигэбэлшни Хүдэри-Сомон ошохын тула үлүү ябадал хэжэ, сагаа дэмы барахагүй, ажалһаа һамшахагүй һэн байнаб,— гэжэ үбгэжөөл намайе гуйна.

Үнжагай ута ябадалһаа хашараал даа энэ наһажаал хүн. Энээниинь совхозой контородо яһан шоотонуудые һанаа амар татасагаан һуудаг улад мэдэнэгүй хэбэртэй. Ябаһан хүн яһа зууха гэлсэдэгшье һаа, хүнэй шухала хэрэгтэ анхаралгүй, һанаа амар һуудаг уладай гэмээр наһажаал болоһон ажалша хүн хэдышье ябабал, хэрэгээ бүтээжэ, зориһондоо хүрэжэ шаданагүй.

Д. ДЫМБЕЛОВ.

Хяагта.